

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Kunstfagene i kristne høytider

The subject of art in Christian
Holidays

Kandidatnummer 368 & 379

BLUBACH 2019/2020

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for kunstfag

Barnehagelærerutdanning

Veileder Kari Gina Hodneland

02.06.2020

Ordtelling: 13 974

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Forord

I løpet av denne prosessen gjennom arbeidet med bacheloroppgaven, har vi blitt bedre kjent med den kristne kulturen i barnehagen. Vi har gjort oss erfaringer som vi vil jobbe opp mot som pedagoger i barnehagen. Noe som har økt vår interesse for høytidsmarkeringer i barnehagen, er hvordan kunstfagene kan være en tverrfaglig resurs i arbeidet. Vi har blitt noe skuffet over hva som har kommet frem gjennom datainnsamlingen, men det gjør oss bare mer engasjert og får oss til å brenne for viktigheten i vår oppgave.

Vi vil takke:

- Informantene som stilte opp og deltok i vår forskning i denne vanskelige perioden
- Samtlige venner og familie for korrekturlesing.
- Høgskulen på Vestlandet, for lærerike år i vår profesjonsutdanning.
- Bachelor veileder, Kari-Gina Hodneland, for et brennende engasjement og konstruktive og oppløftende tilbakemeldinger.

Abstract

“Understanding and cooperation between the kindergarten and the home is imperative to sustain the children’s need for care, for play, and to encourage learning and manners as a foundation for a well-rounded development. The kindergarten should use Christian and human values and tradition, such as respect for humanity and nature, spiritual freedom, compassion, forgiveness, equality and solidarity, values expressed in various religions and beliefs embedded in the human rights” (Barnehageloven, 2005, § 1, første ledd. Oversatt selv).

We became intrigued by the statutory objective of the kindergarten, and that the kindergarten shall build on Christian values, heritage and traditions. We wanted to explore how the kindergarten employed this, specifically through how they marked the Christian holidays. Since our studies focus on art, culture and creativity, it was natural for us to also research how art is used to celebrate the holidays, in addition to how it is used to impart Christian traditions and heritage.

By gathering information from theories, our own experiences and by conducting interviews, we have explored how kindergartens in several regions of Norway mark the Christian holidays. We have also looked at the children’s experiences of the kindergarten’s celebrations and their participation using art.

To have a knowledge of religion, understanding the difference between preaching and informing, and how art can be used to communicate, is essential to our assignment where we want to find out *How can the subject of art be used to impart Christian heritage and traditions during Christian holidays without sermonizing?*

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	s. 1
Abstract	s. 2
1.0 Innledning	s. 6
1.1 Valg av tema og problemstilling	s. 6
1.2 Begrepsavklaring og avgrensing	s. 7
1.3 Teoretisk grunnlag	s. 7
1.4 Oppgavens videre oppbygging	s. 8
2.0 Teoretisk utgangspunkt	s. 9
2.1 Forskning om høytider og kristendom i barnehagen	s. 9
2.1.1 Høy terskel for å markere andre høytider enn de kristne	s. 9
2.1.2 Høytid i barnehagen	s. 10
2.1.3 La barna få delta i alle høytider	s. 10
2.2 Barnehagens formål og verdier gjennom tidene	s. 11
2.2.1 Barnehagens samfunnsmandat og formålsparagraf	s. 12
2.2.2 Barnehageloven	s. 12
2.2.3 Rammeplanen for barnehagen	s. 13
2.3 Samfunnsfaglige perspektiv på religiøse høytidsmarkeringer	s. 14
2.3.1 Etnosentrisme	s. 14
2.3.2 Kulturel relativisme	s. 14
2.3.3 Tverrkulturell kompetanse	s. 15
2.4 Kunstfagene i barnehagen og i høytidsmarkeringer	s. 15
2.4.1 Hva innebærer kunstfagene i barnehagen?	s. 15
2.4.2 Barnehagens historie og kunstfagene	s. 16
2.4.3 Kunstfagene som tverrfaglig støtte i høytidsmarkeringer	s. 17
2.5 Markere høytidene, ikke feire dem	s. 18
2.5.1 Differansen mellom markering og feiring	s. 18
2.5.2 Innholdet i kristne høytidsmarkeringer	s. 18
3.0 Metode	s. 20
3.1 Valg av metode og uforutsette endringer	s. 20

3.2 Informanter	s. 20
3.3 Gjennomføring av intervju	s. 21
3.4 Etiske hensyn	s. 21
3.5 Validitet og pålitelighet i innsamlet materiale	s. 22
4.0 Presentasjon av empiri	s. 24
4.1 Datastøttede intervju med barnehagebarn	s. 24
4.1.1 Hva barn mener er grunnen til at vi markerer jul i barnehagen	s. 24
4.1.2 Hva barna opplever i barnehagen under julemarkeringen	s. 25
4.1.3 Hva barna opplever i barnehagen under påskemarkeringen	s. 25
4.1.4 Hva barn mener er grunnen til at vi markerer påske i barnehagen	s. 26
4.1.5 Har barna tilegnet seg kunnskap om kristendommen i barnehagen?	s. 26
4.2 Narrativt intervju med barnehageansatte	s. 27
4.2.1 Kunstfagernes rolle og hvordan kristne høytider markeres	s. 27
4.2.2 Det kristne innholdet og kunstfagene i markeringene	s. 29
4.2.3 Kunstfagene kan fremme kristen arv og tradisjon i markeringene	s. 30
4.3 Narrativt intervju med to styrere	s. 31
4.3.1 Kunstfagernes rolle og hvordan kristne høytider markeres	s. 31
4.3.2 Det kristne innholdet og kunstfagene i markeringene	s. 32
4.3.3 Kunstfagene kan fremme kristen arv og tradisjon i markeringene	s. 33
4.4 Analyse av et representativt utvalg av årsplaner	s. 33
5.0 Drøfting	s. 35
5.1 Religioners plass i barnehagen	s. 35
5.1.1 Formålsparagrafen	s. 35
5.1.2 Hvorfor skal barna lære om religion i barnehagen?	s. 36
5.1.3 Kristendommen i barnehagen	s. 37
5.1.4 Markering eller feiring	s. 38
5.1.5 Barnehagen i et tverrkulturelt perspektiv	s. 39
5.2 Refleksjoner rundt analyse av årsplaner	s. 40
5.3 Er lære om kristendommen frivillig i barnehagen?	s. 41
5.4 Kunstfagene i barnehagen	s. 42

5.5 Hvordan kunstfagene kan være til støtte for formidling av kristen arv og tradisjon?	s.43
5.5.1 Læring på ulike måter	s. 44
5.5.2 Foreldresamarbeid i høytidsmarkeringer	s. 44
5.5.3 Kunstfagenes styrke i tverrfaglighet	s. 45
6.0 Avslutning	s. 47
6.1 Styrker og svakheter i bacheloroppgaven vår	s. 47
6.2 Erfaringer og refleksjoner vi sitter igjen med	s. 47
6.3 Konklusjon	s. 48
7.0 Litteraturliste	s. 50
8.0 Vedlegg	s. 52
8.1 Informasjonsskriv for intervju, utvalg 1	s. 52
8.2 Intervjuguide utvalg 1	s. 53
8.3 Informasjonsskriv for intervju, utvalg 2	s. 54
8.4 Intervjuguide utvalg 2	s. 55

1.0 Innledning

Gjennom vår bacheloroppgave skal vi se nærmere på hvordan kunstfagene brukes i forhold til kristne høytider i barnehagen. Vi ville finne ut av hvordan barna ble kjent med arven og tradisjonen i kristendommen slik det omtales at barna skal etter barnehagelovens formålsparagraf. Dette omtales i *Rammeplanen for barnehagen (2017)* sitt første kapittel, som omhandler barnehagens verdigrunnlag. Andre avsnitt i kapitlet henviser til barnehagelovens § 1 om «at barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon ...» (s. 7). Det kommer også frem av rammeplanen at barna skal bli kjent med innhold og tradisjoner knyttet til høytider i religioner (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.54). Kunstfagene er en stor del av fagområdene i barnehagen og det er det vi har fordypet oss i, gjennom utdanningen. Derfor ville vi også gå grundigere inn på rollen kunstfagene spiller på de kristne høytidsmarkeringene.

1.1 Valg av tema og problemstilling

Valget av tema for bacheloren kom vi frem til da vi leste til eksamen i Samfunn, religion, livssyn og etikk¹. Vi var enige om at vi følte at barnehagene manglet vekt på det religiøse innholdet i de kristne høytidsmarkeringene. Dette var noe vi baserte på erfaringer fra praksisperioder og fra tidligere arbeidsforhold i barnehager. Vi forhørte oss også med andre innen barnehageprofesjonen som vi kjenner eller ble henvist til av andre. Det viste seg da at de fleste hadde samme oppfatning som oss rundt temaet. Dette synes vi var bemerkningsverdig grunnet barnehagens formålsparagraf dannet etter barnehagelovens § 1, første ledd. Som barnehagelærerstudenter med fokus på kunst, kultur og kreativitet, ville vi finne ut mer om hvordan kunstfagene brukes for å formidle innholdet i kristne høytider. Derfra ville vi og finne ut av hvilke muligheter som også kan foreligge gjennom å bruke kunstfagene i formidling av kristendommen. Dermed ble problemstillingen vår *"Hvordan kan kunstfagene være til støtte for å formidle kristen arv og tradisjon i de kristne høytidene, uten at det kan oppfattes som forkynning?"* Gjennom denne

problemstillingen har vi utforsket hvordan kristne høytidsmarkeringer påvirker barna i barnehagen og hvilket forhold personale i barnehagen har til dem.

1.2 Begrepsavklaring og avgrensning

Sentrale begrep i vår oppgave er forkynning, formidling og markering. Forkynning kan være et vanskelig begrep, fordi det kan foreligge en svak grense mellom hva en legger i forkynning og hva en legger i formidling. Forkynnelse kan defineres som overbevisning om et religiøst innhold. Samtidig kan begrepet inneholde det å fortelle om, eller formidle et religiøst innhold (Elstad, 2019). Dermed kan det fort oppstå konflikt når man omtaler formidling av religion, da forkynningsbegrepet også kan dreie seg om formidling. Når vi bruker begrepet forkynning, tenker vi på det som overbevisning av et religiøst innhold. Formidling omhandler å danne, utgjøre, lære bort og overføre. Det omhandler å være et mellomledd (Det norske akademis ordbok, 2017). Formidling vil i denne oppgaven omhandle det å overføre eller lære bort kunnskap om et fagområde. Eidhamar (2018) definerer markering som en pedagogisk virksomhet der man forteller om et tema (s. 36). Markering er dermed noe man kan begrunne og nytter som et pedagogisk verktøy for å kunne lære vekk informasjon rundt et tema.

Vi har tatt for oss teori vi mener er relevant for å kunne besvare problemstillingen vår, *"Hvordan kan kunstfagene være til støtte for å formidle kristen arv og tradisjon i de kristne høytidene, uten at det kan oppfattes som forkynning?"* For å kunne få et tydeligere bilde av hva som forekommer i praksis under høytidsmarkeringer i barnehagen, har vi intervjuet både styrere, pedagogiske ledere, barnehagelærere, assistenter og barn. Vi har forholdt oss til både kommunale og private barnehager, som ikke har en utvidet formålsparagraf, for å kunne holde forskningen vår så nøytral som mulig.

1.3 Teoretisk grunnlag

Vi legger vekt på rammeplanens føringer og barnehageloven i henhold til religion i barnehagen. Vi har også valgt å støtte opp oppgaven med artikler og forskning om kristendom i barnehagen og høytidsmarkeringer. Videre har vi brukt teori knyttet til kunnskapsområdet samfunn, religion, livssyn, og etikk, som går dypere inn på høytidsmarkeringer i barnehagen, syn på kultur, samfunn og religiøs mangfold og formålsparagrafen som vi drøfter ut fra. Vi har også sett på teori fra kunnskapsområdet kunst, kultur og kreativitet der vi trekker paralleller til måten å formidle kristent innhold til kunstfagene, for å bedre kunne fremme innholdet uten at det skal oppleves som forkynning.

1.4 Oppgavens videre oppbygging

Videre i *kapittel 2* går vi inn på teori som foreligger i sammenheng med vårt forskningsarbeid. Vi vil her ta for oss andres forskningsartikler som omhandler kristne høytidsmarkeringer i barnehagen, kristendommens plass i barnehagen og forankring i lovverk og rammeplan. Dette vil vi også sette inn i samfunnsfaglige perspektiv og teorier om hvordan man best bør møte religion og kultur i barnehagen. Vi tar også for oss kunstfagenes innflytelse på barnehagen og hvilken rolle kunstfagene har i barnehagen. I *kapittel 3* vil vi gå inn på valg og bruk av metoder og endringer vi har måtte tilpasse oss etter forholdene. Vi vil også beskrive hvordan vi har innhentet informasjon og si noe om utvalget av informanter, etiske hensyn i henhold til datainnsamling og aktualiteten i vårt innsamlede materiale. *Kapittel 4* er en presentasjon av vårt innhentede materiale der vi presenterer intervju gjort av personell og barn i barnehagen. Vi har også foretatt en analyse av over 20 årsplaner fra ulike barnehager for å se på religion og kunstfagenes plass i barnehager. Videre vil vi gå over på drøfting av kristne høytidsmarkeringer i barnehagen. Drøfting av kunstfagenes bruk i markeringene og litt i hvordan vi ser muligheter i kunstfagene for å bedre kunne arbeide opp mot formidling av kristne høytider gjennom kunstfagene i *kapittel 5*. Avslutningsvis i *kapittel 6* vil vi oppsummere våre funn i løpet av forskningsprosjektet og fremstille svakheter og styrker i oppgaven.

2.0 Teoretisk utgangspunkt

Som teoretisk utgangspunkt for oppgaven har vi sett på andres forskning omkring høytidsmarkeringer i barnehagen og hva markeringer bør inneholde. Vi har tatt for oss hvilke føringer som fremmes av lovverk og rammeplanen og begreper som er viktige innen kulturforståelse og toleranse for kulturer og religioner. Vi har også sett på kunstfagene i barnehagen, hva kunstfagene i barnehagen bygger på og hvorfor kunstfag bør kombineres med markeringer, forankret i teori.

2.1 Forskning om høytider og kristendom i barnehagen

2.1.1 Høy terskel for å markere andre høytider enn de kristne

Siw Ellen Jakobsen skrev i 2016 en artikkel for utdanningsforskning.no, der hun så på hvorfor barnehager markerer så få høytider. Artikkelen er basert på forskning utført av Kristine Toft Rosland og Audun Toft, der de konsentrerte seg om fire kommuner langs Helgelandskysten i Nordland fylke. Barnehagene hadde flere barn fra ulike kulturer og religioner, men det ble markert lite høytider i forhold til religionene barnegruppen representerte. Selv om barnehagene var klar over kravene lagt frem av rammeplanen i forhold til religiøse høytidsmarkeringer, kom det frem av Rosland og Tofts forskning at det i hovedsak kun var de kristne høytidene som ble markert i barnehagene.

Barnehagepersonalet viste ifølge forskningen, dårlig samvittighet over at disse punktene ble nedprioritert. I tillegg følte de seg ikke kompetente nok til å utføre markeringer av andre religioner enn av kristendommen. Det kom også frem at personalet ikke ville ta seg inn på foreldrenes område og belære barna om deres egen kultur, da de følte det ble falskt å markere religiøse høytider de ikke hadde førstehåndserfaring med. Det kommer frem fra Rosland og Tofts forskning at i forkant av de kristne høytidene leser personalet seg opp på innhold og form, men gjør lite eller ingenting i forhold til andre religioners høytidsmarkeringer. Det kom også frem gjennom deres forskning at praksisen for markering av høytider, varierte mellom barnehager i urbane strøk og i distriktene. Rosland og Toft kom frem til at en av årsakene til at minoritetsreligioner ikke ble representert i barnehagen var at de foresatte til minoritetsbarna ikke ville at deres

høytider skulle markeres. Dette var muligens fordi de foresatte ville at barna skulle bli integrert i den norske kulturen så fort som mulig. Dermed ble heller ikke foresatte utnyttet som en ressurs for å kunne utvide barnehagens kulturelle repertoar (Jakobsen, 2016).

2.1.2 Høytid i barnehagen

Universitetet i Sørøst-Norge laget i 2008 en artikkel i samarbeid med Forskning.no om høytider i barnehagen. Førstelektor ved Høgskolen i Buskerud og Vestfold, Geir Winje, har samarbeidet med en barnehage i Tønsberg om høytidsmarkeringer i barnehagen. Winje trekker en sterk linje mellom feiring og markering av høytider. Han mener at gjennom markering av høytider i barnehagen vil barna få en større empatisk oppmerksomhet på hverandre og vil bygge opp toleransen barna har for hverandre. Han mener også at for barna kan det å ha oppmerksomhet på egen eller andres tros- eller livssynstilhørighet skape økt respekt for hverandre og seg selv. Dette vil igjen være med å skape en forebyggende effekt mot fordommer og mobbing. Winje forteller at i forkant av en høytid fortalte de barna om høytiden som nærmet seg og de lagde utstillinger som omhandlet høytiden som skulle markeres. På selve markeringen brukte de dialog, leker, matlaging og formingsaktiviteter som var relevante for høytidsmarkeringen. I etterkant av formidling av den aktuelle høytiden hadde barnehagene et mål om å la barna få dialog om det de hadde opplevd og å kunne fortelle om det de hadde lært. Slik fikk barna tid og ro til undring og ettertanke. Winje mener også at "... de temaene som tas opp i religionenes kunst og fortellinger er interessante for mange barn. De kan i en barnegruppe bearbeides i både en religionsspesifikk og en mer allmenn retning" (Forskning.no, 2008).

2.1.3 La barna få delta i alle høytider

I 2016 var Nathalia Rabiah Butt barnehagelærerstudent. Det var på denne tiden under sitt utdanningsforløp til å bli barnehagelærer, at hun skrev en artikkel på barnehage.no

om høytidsmarkeringer i barnehagen og at alle barn burde få delta i alle markeringene. Butt mener det er viktig med tanke på at Norge består av et flerkulturelt samfunn, at alle barn lærer om hverandres tro, tradisjon og ulikheter fra en tidlig alder for å kunne fremme respekt og forståelse for forskjellene. Butt forteller at hun begynte å tenke på temaet da en venninne av henne som kom fra samme minoritetsreligion som Butt selv, ville holde barnet sitt hjemme fra barnehagen da det var kirkevandring i barnehagen. Det var da Butt begynte å undres over hva det var som gjorde at foresatte fra minoritetsreligioner ikke ville at barna deres skulle få delta i andre religiøse markeringer i barnehagen, som den kristne julemarkeringen. Butt mener at

Å sende sitt barn med en annen tro eller livssyn til kirken i juletider med sin avdeling vil ikke påvirke barnets egen religion eller tilhørighet, tvert imot. Barnet vil introduseres til en del av samfunnet som det må ha kjennskap til for å forstå og respektere at det finnes andre barn som går til kirken og (f.eks.) ikke til moskeen som det selv. Det vil skape en bevissthet over hva julen dreier seg om og til og med hvorfor julen er til. (Butt, 2016)

Videre forteller Butt at for henne er dette med å la alle barn bli kjent med alle religioner viktig for fellesskap og toleranse. Hun mener også at dersom man velger å ikke delta i ulike religiøse markeringer vil det stagnere barnas kjennskap til samfunnet de lever i. Dette mener hun er viktig siden Norge er preget av et sterkt flerkulturelt og religiøst mangfold. Butt konkluderer med at foreldre må være åpne for at barna deres må få lære om alle religioner og at barnehagen er en spennende arena for nettopp dette arbeidet. Hun trekker også frem at dette vil være med å utvikle barnas selvinnsikt dersom de får en bedre forståelse av kulturene, religionene og samfunnet de vokser opp i, består av (Butt, 2016).

2.2 Barnehagens formål og verdier gjennom tidene

2.2.1 Barnehagens samfunnsmandat og formålsparagraf

Rammeplanen for barnehagens første del tar for seg barnehagens verdigrunnlag. Her kommer barnehagens samfunnsmandat frem, noe som bygger på formålsparagrafen i barnehagelovens § 1. Formålsparagrafen er delt inn i tre ledd, og det er det første leddet som utgjør barnehagens samfunnsmandat (Olsholt & Schjelderup, 2013, s. 11).

Samfunnsmandatet som foreligger barnehagen som pedagogisk institusjon er fordret av både samfunnet og hjemmet, og barnehagens oppgave er å drifte barnehagen i tråd med mandatet og etter gjeldende lovverk (Sødal, 2018, s. 18). “Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Lek, omsorg, læring og danning skal ses i sammenheng” (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7). På grunn av menneskerettighetserklæringen og internasjonale konvensjoner Norge har ratifisert, har de foresatte her det primære mandatet over barns oppdragelse og det avgjørende pedagogiske mandatet. Samfunnet har mandatet til å gi holdninger og kunnskaper som gjør at samarbeidet vil fungere godt i samfunnet. Dette må bygges etter noen av formålsparagrafens verdier (Sødal, 2018, s. 15-16). Dette vises igjen i *Rammeplanen for barnehagen* (2017, s. 29) der det står at barnehagen skal ha et nært samarbeid med hjemmet. Barnehagen skal, så langt det lar seg gjøre, la de foresatte medvirke i barnehagens opplegg. Barnets beste skal alltid være i fokus. Dersom det er noe hjemmet ønsker eller krever av barnehagen som strider mot barnehagens retningslinjer, gir barnehagens samfunnsmandat barnehagen rett til å ta vurderinger og grep som er i tråd med retningslinjene barnehagen har. Dette vil overgå de foresattes ønsker, for å sikre barnets beste.

2.2.2 Barnehageloven

Den første barnehageloven i Norge kom i 1975. Den slo fast at barnehagen skulle bygge på et allmenntisk verdigrunnlag. I loven var det pedagogiske innholdet i barnehagen så og si ikke til stede. Den hadde blant annet ikke, slik som skolen, henvisninger til kristendommen. For å få en mer utfyllende pedagogisk forankring kunne

barnehageeierne supplementere formålsparagrafen med vedtekter som ga de et mer håndfast verdigrunnlag å arbeide mot. De fleste barnehagene valgte en kristen verdiforankring for å samsvare med skolens formål. Selv om det ikke var en egen kristen formålsparagraf på denne tiden, var det svært mange barnehager som var forankret verdimeslig i kristendommen. Dette var nok på grunn av at det var kristne menigheter og organisasjoner som eide hver syvende barnehage (Sødal, 2018, s. 20). I 1983 vedtok Stortinget en ny barnehagelov. Her fikk barnehagene en egen formålsparagraf som påla offentlige barnehager å hjelpe til med å gi barna en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier i barnehagelovens §1. Denne paragrafen sto uendret i 25 år, helt frem til 2008. I 2005 kom § 2 inn i barnehageloven som omtaler en rekke verdier og innhold i barnehagen (Sødal, 2018, s. 20-21). Derav blant annet et eget punkt om at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet, og at barnehagen skal bidra til å jevne ut sosiale forskjeller. Det har vært debatter om hva religionsfaget i skolen skal hete og innebære, som resultat av at samfunnet forandret seg mye på slutten av 1900-tallet. Den europeiske menneskerettighetsdomstol slo fast i 2007 at KRL-faget i skolen ikke tok hensyn til foresattes religiøse og filosofiske overbevisning i stor nok grad. Denne debatten fikk konsekvenser for barnehagelovgivningen, siden det var ønskelig å ha det samme verdigrunnlaget som skolen. Debatten handlet delvis om hvor mye religiøs tro og kristendom skulle være synlig eller ikke. Spørsmålet som sto mer sentralt var om hvordan formålene kunne reflektere at Norge hadde blitt et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn. Etter at saken hadde blitt diskutert i et bredt tverrpolitisk forlik, ble det vedtatt nye formål for barnehage og skole. Ordet "kristen" blir nevnt i begge paragrafene, men en kan nok ikke si at barnehagens formål er kristent av den grunn (Sødal, 2018, s. 21-22).

2.2.3 Rammeplanen for barnehagen

Den første rammeplanen for barnehagen kom i 1996. Barnehagens grunnverdier og innhold i fagområdene som estetiske fag og etikk, religion og filosofi var to av fem som ble listet opp. I fagområdene sa rammeplanen at barna skulle lære om kristendommen i

barnehagen som en kulturfaktor, men også om kristen tro og lære. Barnehagens formidling av grunnverdiene skulle stamme fra kristen etikk. Høytider og tradisjoner i andre kulturer og religioner, og hvordan barnehagen skulle forholde seg til disse, fikk et eget lite avsnitt. De senere rammeplanene bygger videre på den første, men det har blitt lagt større vekt på mangfold i samsvar med samfunnsutviklingen (Sødal, 2018, s. 21). Barnehagen som samfunnsinstitusjon må endres etter som samfunnet endres. Dermed må også retningslinjene for barnehagen endres (Larsen & Slåtten, 2017, s. 14).

2.3 Samfunnsfaglige perspektiv på religiøse høytidsmarkeringer

2.3.1 Etnosentrisme

Begrepet etnosentrisme omhandler å måle andre kulturer, verdier og holdninger ut fra sin egen kultur og de verdier og holdninger en selv har (Larsen & Slåtten, 2017, s. 116). Dersom en skal formidle religioner i barnehagen gjennom høytidsmarkeringer er det viktig at man ikke gjør dette med negative holdninger. Hvis man ikke ser verdien i kulturen og religionen, vil man se ned på den og måle den som mindreverdige i forhold til egne verdier og holdninger. En etnosentrisk person vil i markering av kristne høytider kunne bli negativ mot alt av innholdet i religionen, eller det kan slå ut negativt fordi personen kan se ned på andre religioner og kulturer. Dette kan føre til at markeringen går over i forkynnelse. Dersom man har et personlig forhold til kristendommen og står i et etnosentrisk perspektiv vil det være negativt, for en vil da sette kristendommen foran de andre religionene. Dette vil kunne føre til at markeringen ikke forholder seg nøytral, men vil bli satt over andre religiøse høytidsmarkeringer (Larsen & Slåtten, 2017, s. 116).

2.3.2 Kulturrelativisme

Gjennom kulturrelativisme prøver man å forstå andre kulturer og religioners holdninger og verdier. I dette perspektivet vil man prøve å forholde seg objektive og etterstrebe en forståelse for kulturen og religionen (Larsen & Slåtten, 2017, s. 116). Dersom man arbeider etter et kulturrelativistisk perspektiv vil det bli en større grense mellom det å

formidle et innhold enn til å forkynne det. Slik vil det skape en bedre opplevelse for barna dersom en forholder seg til å se på religioner gjennom kulturrelativisme. Dette vil være en styrke i å fremme ulike religioner og livssyn og som kan føre til at barna får en bredere forståelse og respekt for ulikhetene mellom kulturene og religionene (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9). Selv om man gjennom kulturrelativisme forsøker å forstå andre kulturer og religioner fra et nøytralt standpunkt, vil det likevel ikke si at man skal godta alt. En må fortsatt holde en moral og ta stilling til synspunkter på ulike måter. Selv om en har forståelse for noe vil en også måtte kunne ta avstand fra det dersom det ikke er i barnas beste interesse. Det er uansett viktig at en er kritisk til egen kulturarv i formidling av kultur og religion (Larsen & Slåtten, 2017, s. 116-117).

2.3.3 Tverrkulturell kompetanse

Tverrkulturell kompetanse er noe som stadig utvikles og blir påvirket av holdninger, kunnskaper og kompetanser. Alle henger tett sammen og utvikles i sammenheng med hverandre. Gjennom tverrkulturell kompetanse vil man kunne utvikle forståelse for at kulturelle og sosiale faktorer påvirker mer enn ulikheter i religion og tradisjoner, men også hvordan en mener man bør leve og hvilke virkelighetsoppfatninger en har (Larsen & Slåtten, 2017, s. 117). Å ha en forståelse for hvordan religion og kultur påvirker individet vil være en vesentlig kompetanse i arbeid med høytidsmarkeringer i barnehagen. For å kunne fremme ulike religioner på en måte som skaper forståelse og kritisk tenkning hos barna er det verdifullt å ha en god tverrkulturell kompetanse. Pedagoger og personell i barnehagen må kunne gi barna gode svar på hvorfor mennesker er ulike, og dette vil kunne forankres gjennom en god tverrkulturell kompetanse. Det er dermed viktig at man er bevisst egne holdninger og verdier og har innsikt i hva en vil formidle til barna gjennom markeringer av høytider i barnehagen (Larsen & Slåtten, 2017, s. 117).

2.4 Kunstfagene i barnehagen og i høytidsmarkeringer

2.4.1 Hva innebærer kunstfagene i barnehagen?

Kunstfagene i barnehagen handler om de estetiske fagene. Fagområdet Kunst, kultur og kreativitet "... omhandler uttrykksformer som billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama, språk, litteratur, film, arkitektur og design ..." (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 50). Arbeidet med kunstfagene i barnehagen skal bidra til barns eget skapende arbeid, tilhørighet og deltakelse (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 50-51). Kunstfagene i barnehagen vil dermed være en del av det helhetlige læringsbegrepet rammeplanen tar for seg. Barnehagen skal være en kulturarena som legger til rette for at barna skal oppleve glede, mestring, undring, utvikle ferdigheter og støtte opp for et sosialt og kulturelt fellesskap (Sæbø, 2011, s. 16). Dette vil vektlegge de estetiske læringsprosessene som innebærer at kroppslig, sanselig og følelsesmessig utfoldelse må ses i sammenheng med den kognitive læringsprosessen (Sæbø, 2011, s. 34). "Kunstfagene er viktige fordi de representerer og ivaretar spesielle kunstfaglige kompetanseområder i barnets helhetlige utvikling, og fordi de kan skape en annen kvalitet i læreprosesser enn barnehagens andre fagområder" (Sæbø, 2011, s. 39). Dermed er kunstfagene en viktig del av barnas virkelighetsoppfatninger og gir barna muligheter for nye erfaringer, til å delta aktivt på sanselig, følelsesmessig og kroppslig nivå og til å gi barna kompetanser med samspillet mellom materialer og omverdenen (Sæbø, 2011, s. 39). Kunstfagene bidrar til at barna kan uttrykke seg om verden, sitt liv og sine følelser på flere måter. Dette krever et personale som sitter med kompetanse og som kan legge opp kunstfagene på best mulig måte for barnegruppen og som kan sikre kvalitet i arbeidet med kunstfagene.

2.4.2 Barnehagens historie og kunstfagene

Frederich Fröbel var en pioner innen barnepedagogikk. Han la grunnlaget for dagens barnehager da hans pedagogiske grunnsyn har påvirket hvordan dagens barnehager drives. Fröbel så på barn som unike og evnerike. Dette var noe han tok med seg inn i sitt arbeid da han startet den første barnehagen i 1837, en arena der barn under syv år skulle få muligheten til å tilegne seg læring og ferdigheter gjennom lek og aktiviteter. Fröbel tok utgangspunkt i barns særtrekk og ville forme barnehagen ut fra dette

gjennom aktiviteter som lek, sang og formingsaktiviteter. Fröbels baktanke var at han ville lære barn hvordan de kunne lære, observere, reflektere, uttrykke og skape gjennom lek. Denne nye pedagogikken møtte sterk motstand, men på slutten av 1900-tallet var barnehagen blitt en kjent institusjon verden over. Fröbels arbeid med barnepedagogikk ble en inspirasjonskilde for blant annet Maria Montessori og Rudolf Steiner som begge bygget sin pedagogikk på Fröbels metoder og materialer (Fröbel: competence for the children, 2020). I senere tid ble tidlig opplæring av barn påvirket av flere teoretikere og ulike pedagogikk, slik som Vygotsky og Reggio Emilia. Den pedagogiske filosofien til Reggio Emilia bygger mye på at barna har ferdigheter og må få utvikle egen kompetanse, barn skal få være nysgjerrige og nyskapende og få tid til å reflektere å bearbeide erfaringer. Gjennom Reggio Emilia skal også barna få muligheten til å kunne uttrykke seg gjennom lek, drama, tegning, maling, bevegelser, musikk, lyd og mye mer (Jonstøij & Tolgraven, 2008, s. 15). Reggio Emilia filosofien er i dag en ekstra drivkraft for kunstfagene da pedagogikken fremmer mye av de kunstfaglige sidene hos barna.

2.4.3 Kunstfagene som tverrfaglig støtte i høytidsmarkeringer

Barnehagens kunstfaglige arbeid skal la barna bli kjent med mangfoldet i samfunnet, som vil omhandle andre kulturer og religioner, samt at barna skal bli kjent med kunstuttrykk fra ulike tidsepoker (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 51). Sett på denne måten er kunstfagene en rik kilde til materialer en kan ta i bruk under høytidsmarkeringer, siden barna skal bli kjent med det flerkulturelle samfunnet og tradisjoner. Kunstfagene blir med å stimulere barnas nysgjerrighet og gir mulighet for kulturell og sosial utfoldelse (Sæbø, 2011, s. 15). De vil bidra til at barna blir kjent med kunstnerisk og kulturell arv fordi mye innen kunstfagene kan spores tilbake gjennom historien. Kunst og kultur kan fortelle om livsstiler og måter å leve på og vil dermed bidra til å få innsikt i fortiden. Gjennom møter med musikk, billedkunst og fortellinger fra andre kulturer og tidsepoker vil kunstfagene bidra til å skape en bedre forståelse og kunnskap om andre kulturer (Sæbø, 2011, s. 40). Kunstfagene er en mulighet for allsidig

læring og kunstfaglige tilnærmelser kan bidra til å støtte opp om helhetlig læring (Sæbø, 2011, s. 26).

2.5 Markere høytidene, ikke feire dem

2.5.1 Differansen mellom markering og feiring

Det er viktig å skille mellom å markere en høytid og på å feire den. Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2017) sier at barnehagen og personalet skal bidra til å “gi barna kjennskap til og markere merkedager, høytider og tradisjoner i den kristne kulturarven og andre religioner og livssyn som er representert i barnehagen” (s. 55). Det er her viktig å se at det står at barnehagen skal markere, ikke feire høytidene. Det å feire vil innebære at man deltar personlig og kan knyttes til aktiv deltakelse i et større opplegg. Dette vil da innebære noe høytidelig og bli større enn en markering, som er av pedagogisk virksomhet (Eidhamar, 2018, s. 36). Gjennom markering må man derfor kunne begrunne hvorfor man velger å markere slik man gjør. Man må kunne forankre sine begrunnelser i et pedagogisk perspektiv, der grunnen for markeringen må ligge i barnegruppens beste interesse. Kristne høytidsmarkeringer i en pedagogisk virksomhet skal bidra til at barna får kjennskap til den kristne kulturarven og kulturell forståelse og danning (Sødal, 2018, s. 107). Det kan være vanskelig å skille mellom feiring og markering i forhold til deltakelse i aktiviteter. Eidhamar (2018) mener i denne diskursen at dersom aktiviteten oppfattes som nøytral og ikke tilknyttet en religiøs praksis, kan det falle innenfor markeringsprinsippet (s. 36).

2.5.2 Innholdet i kristne høytidsmarkeringer

Nilsen (referert i Krogstad, 2014) mener de kristne høytidsmarkeringene tar størst plass i barnehagen og at de representeres i de aller fleste barnehager. Nilsen har derimot ikke tatt for seg hvilke aktiviteter som fremmes gjennom de kristne høytidsmarkeringene. I lys av dette kan Nilsens forskning settes litt på kanten, for det er da ikke sikkert at det er de kristne tradisjonene og kulturarven som kommer frem gjennom høytidsmarkeringen

(s.56). Det kan være at innholdet i høytidsmarkeringene bare er fokusert på tradisjon med nisser og påskeharer. Dette er to eksempler som kan oppfattes som nøytrale, men dersom det religiøse innholdet mangler, kan man heller ikke kalle aktivitetene for markering av de kristne høytidene, men en formidling av tradisjoner (Sødal, 2018, s. 109). Krogstad (2014) har forsket på innholdet i kristne høytider i barnehagen og konkluderte med at høytidsmarkeringene knyttet til kristendommen for det meste inneholdt aktiviteter som å bake, lage julegaver, tenne adventslys, lage nisser, få besøk av nisser og pynte avdelingen til jul. Hun trekker også frem at i hennes forskning var det mest fokus på *Juleevangeliet* som tema i julemarkeringen i barnehagen. I forbindelse med påske viste Krogstads forskning at det var forankret mest i tema om vår og nytt liv. Aktivitetene som lå øverst i påskemarkering var påskeegg, påskehare og planting av karse (s. 59).

3.0 Metode

I dette kapitlet skal vi ta for oss bruk av metode i vår forskning. Empirisk forskning baserer seg på erfaringer rundt et tema og metodebruk blir sentralt innenfor empirisk forskning. Metode er ulike teknikker en bruker for å finne svar på forskningsspørsmål og målet er å innhente informasjon om “den sosiale virkelighet” (Bergsland & Jæger, 2018, s. 66).

3.1 Valg av metode og uforutsette endringer

Da vi startet arbeidet med denne bacheloroppgaven, ville vi basere oss på kvalitativ metode. Kvalitativ metode vektlegger betydning og omhandler synspunkter, meninger og inntrykk som foreligger rundt et tema. Det dreier seg om innsamling av materialer på ulike måter slik som intervju, observasjoner, analysering av dokumenter og samtaler (Bergsland & Jæger, 2018, s. 67). Grunnen til at vi ville basere oss på kvalitativ metode, er at denne metoden vil gi oss et bedre innblikk i enkeltes meninger og oppfatninger rundt vårt valgte tema. Siden vi ville finne ut av hvordan kristne høytidsmarkeringer foregår, er vi nødt å se på hvordan det oppleves av de aktuelle aktørene. Når det gjelder å utføre intervju meldte vi inn prosjektet til Norsk senter for forskningsdata. Vi ville utføre intervju med både barnehagepersonell og barn i barnehagen og benytte oss av lydopptak. Prosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata rett i forkant av unntakstilstanden medført av COVID-19 viruset. På grunn av at COVID-19 inntraff på samme tid som vi skulle gjennomføre datainnsamling, måtte vi dermed tilpasse datainnsamlingen vår noe. Vi har ikke fått gjennomført observasjoner løpende med prosjektet og intervju har foregått per telefon og uten lydopptak.

3.2 Informanter

Å finne informanter i etterkant av unntakstilstanden som ble en følge av COVID-19, ble en utfordring. Vi har sendt ut e-post til flere styrere i barnehager, men fikk lite respons. Dermed måtte vi gå videre med å kontakte venner og familie som henviste oss videre til

småbarnsfamilier og bekjente som arbeidet i barnehagen. Dermed har vi klart å få tak i informanter fra flere steder i landet. Dette føler vi kan være et mer representativt utvalg av informanter for vår oppgave. Datainnsamlingen vil på grunn av dette ikke være begrenset til et geografisk område. Vi har også valgt vekk informanter med tilknytning til barnehager med særlige formål eller med utvidet kristent innhold, for at datainnsamlingen vår skal bli så nøytral som mulig.

3.3 Gjennomføring av intervju

Siden vi ikke hadde mulighet å gjennomføre intervju og observasjoner på planlagt måte ved besøk i barnehager, måtte vi endre til datastøttede intervjuer. Vi fant informanter i ulike stillinger i barnehagen og barn som ville delta i vårt forskningsprosjekt. Observasjon hadde vi planlagt i forhold til markering av påske i barnehagen, men siden vi ikke lengre hadde mulighet til det, har det utgått fra oppgaven. Datastøttede intervjuer av personale og barn foregikk gjennom telefonintervju. Informasjonsskriv (vedlegg 8.1 & 8.3) og intervjuguide ble sendt på e-post. Vi fikk samtykke skriftlig per epost og muntlig over telefon før vi startet intervjuet. I intervju med barn forsikret vi oss også om at barna selv samtykket, selv om de foresatte hadde gitt sitt samtykke på forhånd. De foresatte var også til stede under intervjuene med barna. Siden vi valgte intervju etter kvalitativ metode, har vi benyttet samme intervjuguide for alle informanter som inngår i samme utvalg (vedlegg 8.2 & 8.4). Vi har arbeidet etter ustrukturert intervju, der vi bruker en intervjuguide med åpne spørsmål som gir informantene selv muligheten til å fortelle hvordan de opplever temaet (Halvorsen, 2018, s. 142). Vi har to utvalg, der utvalg 1 består av personell i barnehagen og utvalg 2 er barna som har deltatt i vårt forskningsprosjekt. Under telefonintervjuene av informantene foregikk notering løpende. Etter intervju gjennomgikk vi notatene og sjekket at vi hadde fått ned all informasjonen informantene hadde oppgitt.

3.4 Ethiske hensyn

I forhold til et forskningsprosjekt der man bruker informanter som kilde for datainnsamling, må man foreta visse etiske hensyn. Vi har gjennomført personvern i henhold til Norsk senter for forskningsdatas føringer. Vi meldte inn prosjektet der personopplysningene vi skulle ivareta var signaturer i samtykke til deltakelse i intervju og lydopptak. Siden prosjektet tok en uventet vending, har vi ikke benyttet oss av lydopptak. Da vi gikk over til unntakstilstand i landet har vi sendt ut informasjonsskriv og samtykkeerklæring på e-post til informantene. Noen av informantene har returnert samtykkeskjema på epost, men ikke alle. Vi har derimot fått muntlig samtykke av alle informanter og barnas foresatte. Vi har vært i kontakt med Norsk senter for forskningsdata i forhold til dette, der de mente det var forståelig at ikke alle informanter hadde mulighet å skrive ut samtykkeskjema og scanne det inn elektronisk. Dermed mente de det var forsvarlig med muntlig samtykke under forholdene, så lenge informantene fortsatt hadde rett til innsyn i opplysningene om dem selv og at de fortsatt kunne trekke samtykke til å delta i forskningen. I intervju med barn har vi valgt å ha en åpen telefonsamtale der de foresatte deltar som en støtte for barna. Vi har utformet intervjuguidene etter veiledning fra Norsk senter for forskningsdata slik at det ikke skal være ubehagelig for våre informanter å delta i forskningen. Vi har hele tiden hatt fokus på personvern gjennom spørsmålene, slik at våre informanter skal kunne svare ærlig uten frykt for at datamaterialet skal kunne brukes mot dem (Halvorsen, 2018, s. 247).

3.5 Validitet og pålitelighet i innsamlet materiale

Vi har gjennom vår forskning forsøkt å ta for oss så mye teori som mulig om temaet. Dette har vi gjort for å kunne få inntrykk av ulike sider ved saken. I starten av prosjektet så vi for oss at resultatet vi ville komme frem til, var at det ikke foreligger noe særlig kristen tradisjon og arv i kristne høytidsmarkeringer i barnehagen. For at vi ikke skulle ha en slik holdning som kunne påvirke vår forskning negativt, har vi tatt for oss flere teorier om kristne høytidsmarkeringer og markeringer generelt i barnehagen. Dette for å innhente så mye informasjon om hva andre forskere hadde kommet frem til. Slik ble vi selv mer åpensinnet før vi gikk inn i egen datainnsamling. I forhold til det innsamlede

materialet vårt er det viktig å tenke at barna kan ha blitt påvirket i intervjuet siden barnas foresatte var til stede (Halvorsen, 2018, s. 138). Vi velger å trekke slutningen om at barn svarer ærlig på de spørsmål vi har formulert til dem, da det ikke er noe som går utover de personlig. Vi føler for øvrig at dataene vi har innsamlet gir et bilde på hvordan de kristne høytidsmarkeringene i virkelighet blir opplevd av våre informanter.

4.0 Presentasjon av empiri

I denne delen av oppgaven vil vi presentere de empiriske funnene vi har gjort. Vi har foretatt datastøttede intervju med 8 barn i alderen 3-6 år. Vi har også intervju med styrere, noen assistenter, barnehagelærere og pedagogiske ledere. Vi har valgt å bruke fiktive navn på informantene for å skape en bedre sammenheng i tekstene og for å sikre anonymitet, med unntak av intervju med barn der vi har referert til barna eller barnet og foreldre eller forelderen. Replikker er skrevet så nært informantene så som vi kunne huske. Alle replikker i teksten er skrevet i kursiv og med anførselstegn.

4.1 Datastøttede intervju med barnehagebarn

Alle de individuelle intervjuene med barna er satt sammen til en helhetlig tekst. Siden det var foresatte til stede, kom de noen ganger med supplementære kommentarer som vi har valgt å ha med i teksten.

4.1.1 Hva barn mener er grunnen til at vi markerer jul i barnehagen

Det ringer noen ganger i telefonen mens vi venter på svar i andre enden. Vi får svar fra positivt innstilte foreldre og barn. Vi starter med å personlig spørre barna om de har lyst å delta i vår forskning og om de vil svare på noen spørsmål. Etter at barna har gitt sitt samtykke, ber vi nok en gang om foreldrenes samtykke samt at vi går gjennom deres rettigheter som også foreligger i informasjonsskrivet. Vi starter samtalen med barna om å fortelle litt om oss selv, at vi er studenter og at vi vil jobbe i barnehagen når vi er ferdige med skolen. Etter litt småsnakk for å varme opp ber vi barna fortelle oss om de vet hvorfor jul markeres i barnehagen. Det blir noe betenkningstid i andre enden av telefonen, mens noen svarer med en gang. «*Jul feires i barnehagen fordi det er jul, og jul skal feires*». «*Jul er fordi nissen kommer i barnehagen og gir oss rosiner*». «*Vi feirer jul i barnehagen fordi det er jul hjemme og*». De fleste svarene vi får henger tett sammen og omhandler i stor grad det samme. Det er et barn som skiller seg fra resten og svarer «*Vi feirer jul i barnehagen fordi Jesusbarnet ble født under en stjerne*».

4.1.2 Hva barna opplever i barnehagen under julemarkeringen

«Vi synger "På låven sitter nissen". Så har vi pepperkakehjerter som vi har laget selv. Den som blir ordens, får ta med pepperkaken sin hjem. De andre barna må vente til de blir ordens. En dag er det nissefest. Da synger vi mere og nissen kommer. Da er hele barnehagen sammen og vi danser i ring rundt juletreet». Dette forteller et barn med stor iver i stemmen. «Vi baker småkaker som vi putter i glass og tar med hjem i julegave til mamma og pappa. Vi maler snømenn og nisser. Vi går i kirken og ser på Jesus-barnet, men det er ikke alle vennene mine som er med dit». En forelder til sistnevnte barn skyter inn en kommentar «Dere lager også veldig mange gaver og tar med hjem, veldig mange». Et annet barn forteller at «I julen i barnehagen maler de voksne nisser på vinduene og kanskje noen snømenn. Vi har et juletre på avdelingen og det henger gaver i det som vi trekker hver samlingsstund. Jeg liker det veldig godt. Vi hører på julemusikk og en gang fikk vi se på "Jul i vennebyen". Vi har en julefest som foreldrene kommer til. Vi var mus sist gang, da skulle vi ta grøten til nissen. Det var gøy. Da lagde vi museører og musemunn i barnehagen med tape og maling».

4.1.3 Hva barna opplever i barnehagen under påskemarkeringen

Når vi går inn på påsken, kommer det frem at flere av barna er preget av hverdags situasjonen vi nå er inne i, og at de savner barnehagen. Dermed velger vi å gå varsomt inn i dette området og snakker litt om hva de gjør hjemme og om de forbereder seg til påsken sammen med familien. Dette skaper en bedre stemning i andre enden av telefonen igjen. Så går vi inn på hva de ville gjort i påsketiden i barnehagen og om de husker hva de har gjort tidligere. Dette førte i de fleste intervjuer til at vi byttet om på spørsmålene i intervjuguiden, og vil derfor ta for oss hvorfor de tror vi markerer påske i neste avsnitt. «Vi har eget rugeri i barnehagen. Vi har egg, og så blir det til kyllinger som får bo i barnehagen. Etter påske tar en voksen med seg kyllingene hjem. Vi har ikke påskeeggjakt i barnehagen, men vi leter etter egg likevel. I kusinen min sin barnehage kommer påskeharen og gir de egg. Det er urettferdig synes jeg». Et annet barn forteller

om alt de lager i påskemarkeringen i barnehagen. «Vi lager egg til lunsj. I fjor kokte de voksne eggene i farget vann, så ble skallet blått! Det var rart, men egget smakte som egg. Vi lagde kyllinger med hånda på papir som vi klippet ut og limte fjær på. Så malte vi på egg som vi fikk ta med hjem. Av en melkepakke lagde vi påskeharer og hadde bomull og frø i. Frøene ble til gress som vi hadde på osteskiven». Vi bemerker oss at forming muligens kan prege aktivitetene knyttet til påskemarkeringen. «I min barnehage har vi masse fjær som vi leker med. De limer vi på tegninger og gjør sånne ting. Hver dag synger vi "En liten kylling i egget lå" eller "Blomster små". Vi snakker mye om at det er vår, og så ser vi om vi finner blomster eller meitemarker ute». Barnas svar er i stor grad preget av produksjon av produkter knyttet til den tradisjonelle siden av påskemarkering. «Vi gjør ikke så mye annerledes i barnehagen når det er påske, men vi lager masse ting med kyllinger som vi tar med hjem når det er fri».

4.1.4 Hva barn mener er grunnen til at vi markerer påske i barnehagen

Etter å ha fått brutt isen litt i forhold til påskemarkering i barnehagen var det enklere for oss å komme tilbake til hva barna mente var grunnen til at påske ble markert i barnehagen. Det ble mange svar som var tilnærmet det samme som de følte om julemarkeringen. «Når det er påske, skal man ha påske». «Påskan kommer hvert år, derfor har vi den i barnehagen hvert år også». Et barn forteller at «Vi feirer påske fordi Jesus døde, men det var egentlig bare på licksom for han våknet igjen og da dro han til pappaen sin». Det var dermed noe bevissthet om kristen arv og tradisjon i vårt utvalg av barn. Foreldrene til dette barnet fortalte at de hadde en sterkere tilhørighet til kristendommen, så dette var også informasjon barnet hadde fått hjemme. Et barns synspunkt på hvorfor man markerte påskan i barnehagen var at påskeharen la egg bare en gang om året, derfor måtte påskan komme samtidig som påskeharens eggløsning.

4.1.5 Har barna tilegnet seg kunnskap om kristendommen i barnehagen?

Som avrunding på spørsmålene til barna, var vi interesserte i om de hadde lært noe om kristendommen i barnehagen og i så fall hvordan de hadde lært om det. Her møtte vi noe undring av barna i telefonen. Et barn spurte «*Hva er kristendom? Er det en sykdom?*». Et annet barn sa at «*Kristendom er bare for de som heter Kristian eller Kristin tror jeg*». Det var noen barn som kunne fortelle noe om kristendommen. «*Kristendom er en måte å se på livet. Det handler om å være snill og at man sier unnskyld når man har gjort noe dumt*». «*Jeg vet at kristendom er når man tror på Gud, men vi har ikke snakket om det så mye i barnehagen*».

4.2 Narrativt intervju med barnehageansatte

Vi har gjennomført intervjuer per telefon med to assistenter, en barnehagelærer og en pedagogisk leder fra forskjellige barnehager og fra ulike landsdeler. Intervjuene foregikk per telefon og det ble notert fortløpende mens informantene fortalte. Det som kommer i form av replikk gjennom teksten er så ordrett det informanten sa som vi kunne huske, da all informasjon ble renskrevet fra notatene fortløpende etter intervjuet var over. Vi har valgt å gi fiktive navn til personer for å gjøre teksten mer leservennlig og for å ivareta personvern. Assistentene heter i denne teksten «Kåre» og «Rannveig».

Barnehagelæreren har vi kalt «Solfrid» og den pedagogiske lederen «Ragnhild».

Intervjuene er basert på narrativ metode og delt opp i avsnitt etter innhold. Dersom informantene har stått fast i sin fortelling har vi kunne bruke noen av spørsmålene fra intervjuguiden for å få i gang samtalen igjen. Intervjuene er sammensatt til en helhetlig tekst.

4.2.1 Kunstfagenes rolle og hvordan kristne høytider markeres

«Jul- og påskemarkeringen er preget av formingsaktiviteter. Det kan nesten bli litt i overkant. Jeg føler at det handler mer om å produsere noe enn om noe annet. Faktisk synes jeg det er da vi virkelig har intensiv forming, mens resten av året har vi lite eller ingen formingsaktiviteter i forhold til i de kristne høytidene. Det er veldig koselig da, vi

hører på mye musikk, har temabaserte samlingsstunder, påskelunsj og Luciafeiring der foreldrene er med». «Rannveig» forteller lystbetont om hva hun har opplevd i barnehagen der hun jobber. «Kåre» kan dele med oss at han ikke blir så engasjert rundt de kristne høytidsmarkeringene. Han gjør det han blir bedt om fra pedagogisk leder og føler ikke at teamet har medbestemmelse i aktivitetene som skal gjøres i forhold til markeringene. «*En gang ville jeg at vi skulle lese Julemysteriet av Jostein Gaarder for barna på avdelingen i desember, men pedagogisk leder mente den ble for kompleks og inneholdt for mye av Juleevangeliet til at alle foreldre ville akseptere det. Dette synes jeg er trist, for det er en fin måte for barna å bli kjent med fortellingen om Jesusbarnet på, uten at det blir for mye fokus på kristendommen*». Han supplerer med å fortelle at de baker en del til jul og gjør mye med egg til påske. I tillegg er det produksjon av nisser og kyllinger i ulike formingsmaterialer og mye julesanger og vårsanger. Barnehagelæreren «Solfrid» mener kunstfagene stort sett handler om forming i markeringene, selv om det synges og spilles musikk og de voksne dramatiserer fortellinger i samlingsstunder. Hun forteller at de lager en stall på avdelingen hvert år i ulik størrelse og av ulike materialer, men den skal bare stå til pynt og ikke brukes. Stallen skal ha gjetere, engler, noen dyr, Josef, Maria og Jesusbarnet alt suppleres med *Juleevangeliet* som blir fortalt en gang i uka gjennom desember. Hun savner et større utvalg av musikkaktiviteter og drama som kan knyttes opp mot *Juleevangeliet*, men synes det er vanskelig å finne på noe selv. «Ragnhild» som er pedagogisk leder på en storbarnsavdeling, forteller at de i forkant av de kristne høytidsmarkeringene alltid går gjennom dokumentasjon fra tidligere år og ser på hva de har gjort og hva barna følte om aktivitetene. Hun er opptatt av å variere mest mulig fra år til år hva de gjør, selv om noen aktiviteter har vist seg å bli gjentatt mye. «Ragnhild» brenner for dramafaget, og prøver å inkorporere det mest mulig i alle høytidsmarkeringer. Hun velger gjerne ut en julefortelling eller *Juleevangeliet* med jevne mellomrom, som hele avdelingen arbeider sammen om og lager et dramaforløp av. Samlingsstundene er preget av fortellingen de arbeider med, og de bruker instrumenter og musikk til dramaforløpet de utformer. «Ragnhild» forteller at hun ikke synes det er barnehagens oppgave at barna skal ordne julegaver til de foresatte, så formingsaktivitetene de arbeider med gjennom høytidene er mest knyttet til rekvisitter eller kostymer til dramaforløpet.

4.2.2 Det kristne innholdet og kunstfagene i markeringene

«Rannveig» mener at de har lite kristent innhold i markeringene, men alle barna får tilbud om kirkevandring til både jul og påske. Da reiser de som får lov til kirken der presten forteller om Jesu fødsel eller Jesu oppstandelse, men det er da ikke alle barna som deltar konstaterer hun. Hun forteller for øvrig at presten er flink å fortelle for barna og at han bruker dramaturgiske virkemidler i fortellingene. «Kåre» synes ikke de gjør noe som innebærer kristent innhold i verken jul- eller påskemarkeringen. Han synes at det er mye man kan gjøre med kunstfagene som kunne fremmet det kristne innholdet. Han mener at det å lese bibelfortellinger ikke blir annerledes enn å lese *"Bukkene bruse i badeland"*, fordi det kommer fra en bok. «Kåre» kunne gjerne tenke seg å bruke både musikk, drama og forming som støtte til for eksempel en bibelfortelling, men mener det ikke finnes rom for det i barnehagen han arbeider i. «Solfrid» synes at de får frem det kristne innholdet gjennom markeringen av jul i barnehagen, men til påske er det ikke noe av det religiøse innholdet som formidles til barna. Hun forteller at påsken handler om kyllinger, påskeharen, at det snart er vår og ofte om blomster og insekter. Hun synes selv det er vanskelig å snakke om Jesu død og oppstandelse med barna, og når ingen av de andre i barnehagen gjør det, finner hun det ekstra utfordrende. Gjennom julemarkeringen arbeider de med *Juleevangeliet* og forming. Barna er med å lage ting til stallen og da blir det ofte mye dialog omkring *Juleevangeliet* mens de holder på med formingsaktivitetene. Noen av barna har også tatt med seg innholdet og videreført det i rollelek, noe «Solfrid» gjerne skulle videreført i pedagogiske aktiviteter. «Ragnhild» ler litt oppgitt over seg selv da hun forteller om hvordan hun mener det kristne innholdet kommer frem gjennom høytidsmarkeringene og med støtte av kunstfagene. *«Jeg synes vi er flinke til å få frem innholdet gjennom Juleevangeliet og gjennom å fortelle om Påskeevangeliet, men vi arbeider jo ikke med dette hvert år. Da blir det jo bare hvert 3-4 år at barna får med seg det kristne innholdet i barnehagen. Dette ble jo en tankevekker for meg, for det har jeg aldri tenkt over selv. Her ser jeg at jeg må skjerpe meg»*. Hun legger også til at det er kirkebesøk hver jul, men det er frivillig og ikke godt nok i forhold

til det pedagogiske arbeidet hun håper å oppnå i arbeid med de kristne høytidsmarkeringene.

4.2.3 Kunstfagene kan fremme kristen arv og tradisjon i markeringene

Gjennom flere fortellinger mener «Rannveig» at det kristne innholdet ville komme bedre frem. Hun tror at det ville gitt barna nytt repertoar for lek, og da ville man nok enklere kunne bruke drama for å fremme innholdet. Det finnes nok også flere sanger som kunne vært mer i fokus slik at musikken også kunne spilt en rolle mener hun. «Kåre» forteller at han har forsøkt å få frem det kristne innholdet gjennom fortellinger, men at det ikke blir helt akseptert i teamet. Han mener at man også kan bruke for eksempel *“Himlen i min famn”* eller *“En stjerne skinner i natt”* som utgangspunkt for å arbeide fordypende med det kristne innholdet gjennom musikk. *«Ved å bruke en sang som utgangspunkt, kan vi arbeide med å diskutere teksten, syng selv, spille instrumenter, danse og dramatisere sangens innhold. Dette er noe jeg virkelig kunne hatt lyst å utforske videre hvis det hadde vært muligheter for det».* «Solfrid» vil gjerne ha mer fokus på musikk og drama tilknyttet markeringen av jul. Hun mener at det foreligger mange muligheter for å kunne ta i bruk iscenesettelse, sang, musikk, dans og sanselige erfaringer. Hun er derimot ikke helt sikker på hvordan man kan bruke kunstfagene til å få frem kristen tradisjon og arv i påskemarkeringen, fordi hun ikke helt vet hvordan man skal kunne bruke det kristne innholdet i påsken sammen med barna. «Ragnhild» ser mange muligheter for å bruke kunstfagene for å fremme det kristne innholdet i høytidsmarkeringene. Hun forteller at til påske har hun hatt et opplegg der de deler avdelingen inn i ulike soner, og at barna går rundt fra sone til sone og går gjennom dagene fra palmesøndag til første påskedag. *«Det blir som en estetisk orienteringsløype der vi legger blader på gulvet og barna går over dem, vi vasker beina til barna slik som Jesus gjorde med sine disipler og inviterer barna til et festmåltid. Vi bærer noe tungt gjennom avdelingen som skal symbolisere da han bar korset, så ser vi på bilder av at Jesus henger på korset. Til slutt kommer vi til kubens vår som vi bruker som grotten. Der snakker vi om at han lå der til han sto opp fra de døde. Vi er også veldig nøye på at vi sier at historien sier dette, eller at ifølge*

*kristendommen var det dette som skjedde». «Ragnhild» forteller om lignende opplegg i forhold til *Juleevangeliet* og supplerer med at de også synger mange julesanger som inneholder kristendommens julebudskap, og at de heller velger vekk sanger som *Musevisa* og *På låven sitter nissen*. «Jeg mener at kunstfagene er noe av det sterkeste virkemidlet vi har for å arbeide tverrfaglig og det er en kjempesterk ressurs for å gi barna bedre kjennskap til kulturer og religioner på et nivå som virkelig kan sette spor hos de».*

4.3 Narrativt intervju med to styrere

Til vår bacheloroppgave ville vi utføre intervju med så mange representanter av barnehageansatte som mulig. Vi ville dermed ha med styrere som informanter og fant to som var villige til å delta i telefonintervju. Vi brukte narrativ metode med styrerne, slik at de selv fikk fortelle hvordan de opplevde kristne høytidsmarkeringer og hvordan kunstfagene spiller en rolle for dem. Hvis vi ble stående fast, vendte vi oss til intervjuguiden slik at vi fikk så utfyllende svar som mulig. Vi har valgt å bruke fiktive navn, og i denne helhetlige teksten av de to intervjuene har vi valgt å kalle styrerne for «Hege» og «Trine».

4.3.1 Kunstfagenes rolle og hvordan kristne høytider markeres

Under de kristne høytidsmarkeringene i barnehagen er både «Hege» og «Trine» enige om at det blir utført flere formingsaktiviteter enn det som forekommer i resten av barnehageåret. Begge kan fortelle om flere tradisjonelle aspekter ved både jul- og påskemarkering i forhold til formingsaktivitetene som finner sted i barnehagen ved de kristne høytidsmarkeringene. Det går da for det meste i nisser, snømenn, kyllinger og påskeharer. I henhold til dramafaget mener «Trine» at det ikke blir gjort noe spesielt i forhold til de kristne høytidsmarkeringene, mens «Hege» forteller at de alltid har en juleavslutning for de foresatte i barnehagen der hver avdeling har laget et musikk- og drama inspirert innslag. «*Dette er noe som forberedes gjennom deler av november og ut desember til avslutningen. Hver avdeling velger et tema de vil vise frem som kan være alt*

fra dramatisering av Juleevangeliet til en musikk og drama sammensetning av "Askeladden som kappåt med trollet". Vi setter ikke rammer for innholdet, så lenge barna får glede og samhold ut av temaet det arbeides med. I tillegg får barna lage egne kostymer og rekvisitter, så her settes alltid alle kunstfagene til verks». Begge forteller også at det blir mange julesanger både i form av allsang og lytting til musikk på avdelingene i barnehagene.

4.3.2 Det kristne innholdet og kunstfagene i markeringene

Både «Hege» og «Trine» mener at det viktigste med alle høytidsmarkeringer er at barna skal få kunnskap om andre kulturer, og at barn som tilhører religionen som markeres skal føle tilhørighet til markeringen i barnehagen. «Trine» synes at det kanskje er de kristne høytidene som er de mest utfordrende med tanke på å ha dialog med barna om religion. Hun forteller at det er enklere å snakke om andre religioner i barnehagen fordi de tidligere har møtt en del motstand fra foreldre da det kommer til kristendommen. Samtidig har hun også opplevd minoritets foresatte som ikke vil ha markeringer av egen kulturarv og religion i barnehagen. Uten at hun kan si det sikkert, spekulerer hun i om det kan være fordi de foresatte vil at barna skal integreres i det norske samfunnet fortest mulig. Hun tror også det kanskje kan være fordi de foresatte er bekymret for at deres egen kulturarv kan bli feilaktig fremstilt. Høytidsmarkeringer blir dermed utfordrende i barnehagen da de møter motstand uansett hvilken religion som skal markeres. Likevel føler «Trine» at det er definitivt mest motstand da det kommer til religiøst innhold i kristne høytidsmarkeringer. Videre forteller «Trine» at hun ikke mener kunstfagene brukes som en særlig støtte for å fremme det religiøse innholdet i markeringene. «Hege» mener at de forholder seg relativt religionsnøytrale i barnehagen. Dermed faller høytidsmarkeringene på mer kulturelle aspekter enn på religionens bakgrunn for markeringen. Selv om de fremmer *Juleevangeliet* dersom en avdeling velger å arbeide med det som tema frem mot juleavslutningen. Dersom det er en avdeling som gjør det, integreres alle kunstfagene inn i markeringen og er med å uttrykke det kristne innholdet.

4.3.3 Kunstfagene kan fremme kristen arv og tradisjon i markeringene

«Hege» mener kunstfagene gir mange muligheter for å kunne fremme religiøst innhold i høytidsmarkeringer. *«Alle kulturer og religioner har ulike kunstuttrykk. Gjennom å utforske disse med undring og nysgjerrighet kan barna få større innsikt og toleranse ovenfor andre kulturer og livssyn enn deres egen tilhørighet».* «Hege» tror også at fortellinger fra ulike kulturer og religioner er meget relevante for å kunne gjøre barna kjent med ulike kulturarver. Hun mener det er mange måter man kan arbeide med fortellinger på gjennom alle kunstfagene. Fortellingene kan fremme innholdet i religioner uten at det vil oppleves som forkynning, fordi det ikke blir ulikt folkeeventyr eller andre fortellinger de arbeider med i barnehagen. «Trine» vil gjerne kunne bruke tverrfaglighet i barnehagen og mener at kunstfagene kan være barrierebrytende i tema slik som religion. Hun tror at gjennom kunstfaglig tilnærming, kan kanskje foreldre bli mer tolerante, men da tror hun og at dette krever en god dialog og tett foreldresamarbeid. *«Med å utforske religion gjennom kunstfagene kan kanskje foreldre også se at det ikke dreier seg om forkynning, men om å få informasjon om og lære om andre religioner».*

4.4 Analyse av et representativt utvalg av årsplaner

For å kunne få et innblikk i hvilke forhold barnehager har til religion og kunstfag, valgte vi å se på et representativt utvalg av årsplaner fra over 20 barnehager i hele landet. Barnehagene var både kommunale og private selvstendige barnehager og i kjeder. I de fleste planene måtte vi inn på progresjonsplanene for å finne noe som helst om fagområdene. Barnehager med særlige formål og utvidet kristen formålsparagraf er ikke med i analysen, dette er for å få et mest mulig nøytralt svar. Funnene vi gjorde bestod mye av det samme innenfor begge fagområdene og alle barnehagene sier gjennom årsplanene at de arbeider med alle fagområdene i rammeplanen. Innenfor kunstfagene samstemte funnene mer enn innenfor etikk, religion og filosofi. Innenfor kunstfagene ble det uttrykt at barna skulle få kjennskap til ulike metoder for forming og bli kjent med ulike typer kunst og kunstuttrykk. Barnehagene skulle arbeide med musikk og lære

sanger og arbeide med drama. Det var for øvrig få barnehager som sa noe om hvordan de skulle arbeide med kunstfagene. I forhold til fagområdet etikk, religion og filosofi sier de fleste at høytider skal markeres. 10 prosent av funnene presiserer at de vil gjøre barna kjent med bakgrunnen for hvorfor vi markerer høytider som for eksempel jul og påske. Rundt 50 prosent av barnehagene vi har sett på, presiserer at de vil legge vekt på den tradisjonelle delen av høytidene og ikke den religiøse, dette vil blant annet si nissefest og eggjakt. 10 prosent nevner at de går i kirkebesøk eller får besøk av en kateket. Vi kom over en barnehage som skrev mye om at de jobbet med fagområdene tverrfaglig, men i planen deres var ikke etikk, religion og filosofi med på listen.

5.0 Drøfting

5.1 Religioners plass i barnehagen

For å kunne svare på *"Hvordan kan kunstfagene være til støtte for å formidle kristen arv og tradisjon i de kristne høytidene, uten at det kan oppfattes som forkynning?"* må man se på kristendommens rolle i barnehagen. Det framkommer av både *Rammeplanen for barnehagen* og av lovverk at barna skal få kunnskap og bevissthet om ulike kulturer, livssyn og religioner. Religion er noe som finnes på verdensbasis. Det er noe som påvirker små samfunn og helheten i storsamfunnet. Religion er noe som kan spores langt tilbake i tid og det kommer sannsynligvis, fortsatt til å være der langt inn i fremtiden.

5.1.1 Formålsparagrafen

Det ligger til grunn i formålsparagrafen i barnehageloven at barnehagen skal bygge på kristne og humanistiske verdier. I formålsparagrafen er det her listet opp verdier slik som nestekjærlighet, likeverd, tilgivelse og en del andre. I vestlige kulturer stammer disse verdiene fra kristen arv og tradisjon, selv om kristendommen ikke er den eneste religionene med disse eller lignende verdier. Det kan da tenkes at personalet i barnehagen er av den oppfatning at kristen arv og tradisjon er en del av barnehagehverdagen gjennom verdiene. Kan verdiene ta vekk innholdet i kristendommen fordi verdiene er bygget på kristen og humanistisk arv og tradisjon? Verdiene er heller ikke noe som er spesifikt for barnehagen, men noe som skal kunne speiles igjen i storsamfunnet. Verdiene som kommer frem gjennom formålsparagrafen henger tett sammen med barnehagens samfunnsmandat som omhandler å handle etter barnas beste i deres utvikling. Siden verdiene spiller en stor rolle i barnehagen som pedagogisk samfunnsinstitusjon, er det da mulig at verdienes kristne grunnlag kan føre til at personalet, foresatte og samfunnet i sin helhet mener barnehagen er en kristen institusjon? Og da at innholdet i arv og tradisjon ikke behøver å formidles barna fordi de allerede er utsatt for kristne verdier? Slik Sødal (2018, s. 22) mener, betyr det ikke at barnehagen er en kristen institusjon selv om kristendommen nevnes i

formålsparagrafen. Spørsmålet som reiser seg, blir om formålsparagrafens ordlegging kan være en årsak for at barn og deler av personalet i barnehagen opplever det kristne innholdet som mangelfullt? Det blir ellers en egen oppgave i seg selv å finne ut av hvorfor det kristne innholdet stort sett utgår i kristne høytidsmarkeringer. Likevel kan det tenkes at det har å gjøre med hvordan en tolker rammeplan, formålsparagraf og føringene som foreligger barnehagen.

5.1.2 Hvorfor skal barna lære om religion i barnehagen?

Rammeplanen for barnehagen (2017) sier at personalet skal gi barna kunnskap om og å markere merkedager, høytider og tradisjoner i den kristne kulturarven og andre religioner og livssyn som er representert i barnegruppa (s. 55). Det er nedfelt i barnehagens rammeverk, fordi religion er et viktig aspekt i samfunnet og i enkeltindividers liv. Barnehagen skal lære barna om ulike religioner og livssyn for å kunne fremme forståelse og toleranse hos barna fra tidlig alder. I vår datainnsamling har det vist seg at personalet i barnehagen mener dette er viktig. Dette var noe begge styrerne vi snakket med mente var den viktigste pedagogiske begrunnelsen for å markere høytider i barnehagen. Likevel har intervjuene med personalet i barnehagen og analysen av årsplanene, vist at det ikke fremmes så mye kristen arv og tradisjon i de kristne høytidsmarkeringene i barnehagen. Både Jakobsen (2016) og Nilsen (referert i Krogstad, 2014, s. 56) mener det er de kristne høytidsmarkeringene som vektlegges mest i barnehagen av religiøse høytider. Det kan virke slik at de kristne høytidsmarkeringene får større betydning i barnehagen, men Krogstad (2014, s. 56) mener derimot at man må se på innholdet i markeringen. Krogstad stiller seg kritisk til Nilsens forskning, og mener det ikke nødvendigvis er kristent innhold som kommer frem gjennom de kristne høytidsmarkeringene i barnehagen. Vi har gjennom egen forskning, oppfattet at personalet gjerne vil gjøre mer av kristent innhold i de kristne høytidsmarkeringene enn det de nå får til, og at de selv også opplever at det er lite av innholdet i markeringene som omhandler kristen arv og tradisjon. Det kommer frem av lovverk og statlige føringer for barnehagen at alle barn har rett på å lære om religioner og kulturer. Slik som Butt

(2016) mener, så er det viktig at alle barn får delta i alle religioners høytidsmarkeringer. Norge består av et flerkulturelt samfunn der vi må kunne ha respekt, toleranse og forståelse for hverandres virkelighetsoppfatninger og tradisjoner. Er dette realiserbart? I så fall, kan det kreve en endring i personalets holdninger og at noen tørr å bryte med praksis slik den foregår i dag.

5.1.3 Kristendommen i barnehagen

I denne oppgaven har vi basert oss på egne erfaringer og informasjonen vi har innhentet fra intervju og teori. Ut fra dataene vi har samlet inn, kan det virke som at flertallet av barn ikke vet hvorfor det markeres kristne høytider i barnehagen. Selv om det er morsomt at et barn mener påske kommer en gang i året da påseharen har eggløsning, kan det også oppleves litt trist. Hvorfor er det sånn? Hvorfor skal barn delta i kristne høytidsmarkeringer uten å vite noe om hva det er de markerer? Årsakene kan henge sammen med forskningen gjort av Rosland & Toft (Jakobsen, 2016). At barnehagen ikke vil belære barna om religion og kultur, og at dette er noe som bør foregå i hjemmet. Dette kan også henge sammen med barnehagepersonalets tverrkulturelle kompetanse. Det er mulig at fokuset på et tverrkulturelt samfunn har ført til at barnehagen ikke vil støtte noen med kristent innhold i jule- og påskemarkeringen. Dette kan muligens ha bakgrunn i hvilket perspektiv en bruker av etnosentrisme eller kulturel relativisme i markeringene. En annen grunn kan være at innholdet i de kristne høytidsmarkeringene er så sterkt preget av de tradisjonelle aktivitetene at man glemmer arven og tradisjonen i religionen som ligger bak høytiden. Krogstads forskning om innholdet i kristne høytidsmarkeringer, avslørte at de for det meste inneholdt aktiviteter som baking, lage nisser, tenne adventslys, lage påskeegg og planting av karse. Dette er i stor grad de samme aktivitetene som kom frem gjennom egen datainnsamling med barnehagebarn og ansatte i barnehagen. Alle aktivitetene barna selv nevnte er tradisjonsbaserte. Det var ingen av barna som nevnte noe annet enn kirkevandring, som direkte kan knyttes opp mot kristen tradisjon og arv. Det er mange ulike barnehager, og mye ulikt personale, som alle jobber på egne måter med de kristne høytidene i barnehagen. Gjennom intervjuet

med «Kåre» møtte vi en assistent som ville engasjere seg, og som ville formidle den kristne arven og tradisjonen til barna, men som følte seg overskygget av pedagogisk leder. Han følte ikke at han slapp til med sine idéer og arbeidsmåter, så nå var han ikke lengre engasjert rundt høytidsmarkeringen. Dette med å miste engasjementet rundt kristendommen i barnehagen har vi vært borti selv. En opplevelse fra praksis var at det ikke var lov å nevne Gud eller Djevelen. Dette var i forbindelse med en fortelling om hvordan et tre fikk sitt kjennemerke. Da fortellingen måtte endres fordi man ikke kunne bruke navnene til Gud og Djevelen, ble egen interesse og engasjementet delvis stagnert. I sammenheng med en fortelling, kan da vel ikke dette ses på som forkynning? Det er en relativt uklar grense mellom forkynning og formidling, da det kan dreie seg om mye av det samme (Elstad, 2019). Derimot kan vel ikke bruken av navn knyttet til en religion, være på linje med overbevisning av et religiøst innhold? Noe som er det mest sentrale innenfor forkynningsbegrepet (Elstad, 2019). At kristendommen kommer frem i barnehagen, slik at barna lærer om hva den er og inneholder vil være viktig i forhold til flere barns identitet i forhold til sin kulturarv og religion, slik Winje (Forskning.no, 2008) trekker frem. Det vil også være viktig i når det gjelder å lære om for eksempel hva julen handler om og hvorfor vi har julehøytid i verden. Kanskje man må gå tilbake til formuleringene i den første *Rammeplanen for barnehagen*, der barna skulle lære om kristendommen som en kulturfaktor og lære om kristen tro og lære? (Sødal, 2018, s. 21).

5.1.4 Markering eller feiring

Det er en forskjell mellom markering og feiring av høytider i barnehagen. Noe vi har bemerket oss gjennom praksis og arbeidsforhold i barnehagen i forhold til de kristne høytidsmarkeringene, er at en egentlig ikke kan si at påske og jul markeres i barnehagen, men at det feires. Det foreligger i hovedsak ikke retningslinjer for hvordan en markering foregår utenom at det er et pedagogisk verktøy for å lære vekk informasjon. Geir Winje (Forskning.no, 2008) sier at en markering foregår i tre stadier. Det er en forberedelse, selve markeringen og etterarbeidet. Det vi har erfart med de kristne høytidsmarkeringene er at det er mye forberedelser, men det mangler en selve

markering og et etterarbeid. I tillegg brukes det mye mere tid på påske- og julemarkeringer enn det gjøres med andre markeringer. Våre informanter blant utvalg 1 fortalte at de brukte mye tid på jul- og påskemarkeringen. Julemarkeringen kunne prege deler av november og hele desember. En kan kanskje si at det er mange markeringer innen julehøytiden i barnehagen. Hvis man da tenker på forarbeid og selve markeringen av Luciadagen og en nissefest. Det savnes derimot et etterarbeidet. Dette etterarbeidet bør, slik Winje (Forskning.no, 2008) mener, bygge på dialog slik at barna får bearbeide inntrykk og reflektere over det de har arbeidet med. Denne måten å se på markeringer kan også ses i forhold til Reggio Emilias pedagogiske filosofi, med at barna bør få undersøke og få tid til å reflektere (Jonstøij & Tolgraven, 2008, s. 15). Det er muligens gjennom etterarbeidet at barns forståelse vil øke, men da må det og være en pedagogisk begrunnelse for arbeidet. Dersom de kristne høytidsmarkeringene bare skal se på de tradisjonelle aspektene, vil grunnlaget for markering være mangelfullt. Slik kan man tenke at det ikke er markering av kristne høytider som forekommer i barnehagen, men feiring. Dersom aktivitetene oppfattes som nøytrale og ikke er tilknyttet religiøs praksis, faller det under markering (Eidhamar, 2018, s. 36). Dette kan gi et stort tolkningsrom, og her kan det bli utfordrende i forhold til hva man legger i religiøs praksis og lære om en religion. Det er mulig at skillet mellom markering og feiring blir for uklart, slik grensen mellom formidling og forkynning ikke er tydelig nok.

5.1.5 Barnehagen i et tverrkulturelt perspektiv

Vi har gjennom arbeidet med denne bacheloroppgaven blitt mer bevisste på forskjellen mellom etnosentrisme og kulturel relativisme. Det er viktig at barnehagepersonalet må være klar over disse begrepene innhold og betydning, for å kunne arbeide med barn i et tverrkulturelt samfunn. Dette spiller stor betydning ovenfor markering av religiøse høytider og hvilket innhold som skal fremmes i markeringen. Det er mulig at gjennom en større bevissthet rundt begrepene etnosentrisme og kulturel relativisme, kan være med å gjøre at markeringen ikke oppleves som forkynnende. Eidhamar (2018) mener at det er viktig å være klar over ulike dimensjoner rundt høytidsmarkeringer i barnehagen.

Markeringene bør ha en positiv fremhevelse av det som er spesielt og unikt med det enkelte barns bakgrunn (s. 38). Dette vil man ikke få gjennom etnosentrisme. I forhold til kristne høytidsmarkeringer kan man nedverdige den kristne kulturarven og påvirke barna til å synes innholdet i religionen er absurd. Man kan også fremstille den kristne kulturarven som noe bedre enn alle andre religioners kulturarv. Slik vil man ikke øke barnas toleranse og forståelse. Dermed må personalet kunne se verdien i den kristne kulturarven og tradisjonene, men også i alle andre religioners kulturarv og tradisjon. Rosland og Tofts (Jakobsen, 2016) forskning på høytidsmarkeringer langs Helgelandskysten, viste at det stort sett kun ble markert kristne høytider. Årsakene de kom frem til i sitt arbeid var at personalet i barnehagen mente det ble falskt å markere høytider fra religioner de hadde lite kunnskap om. Her kan det tenkes at personalet bør tilegne seg mer kunnskap om religionene de bør markere, men en kan også tenke seg at det kan foreligge noen etnosentriske perspektiver. Så lenge en ikke har kunnskaper om andre religioner og kulturer kan det være vanskelig å utøve forståelse og toleranse. Det er dermed viktig at barnehagepersonalet er klar over hvordan de tilnærmer seg ulike religioner og kulturer, og etterstreber en forståelse og toleranse selv også. Slik Larsen & Slåtten (2017, s. 116) fremstiller det, vil man gjennom et kulturellevistisk perspektiv bli bedre rustet for å fremstille kulturer og religioner. Dette vil dermed være det beste perspektivet i arbeid med religiøse høytider i barnehagen, for å kunne ivareta det som er viktig å fremstille for barna.

5.2 Refleksjoner rundt analyse av årsplaner

Vi har gått grundig inn i årsplanene til flere barnehager. Noen av barnehagene hadde vi kjennskap til fra før av og andre har vi funnet gjennom et søk på internett. I barnehagene vi hadde erfaringer med fra før, kan det virke som innholdet i årsplanene og det som forekommer i praksis ikke nødvendigvis stemmer overens. Det kan oppfattes som et brudd i tillitt mellom foresatte og barnehagen da praksis ikke stemmer overens med det som fremkommer i årsplanene. Det kan også være misledende i forhold til en eventuell analyse av årsplanene. Dermed kan man ikke si med sikkerhet at det som kommer frem

gjennom årsplanene faktisk representerer innholdet i det som skjer i barnehagen. Dersom praksis er annerledes enn det som står i årsplanene, kan det være hensiktsmessig av barnehagene å tenke på hvordan de formulerer seg i årsplanene. Det kan være bedre å formulere seg med at barnehagene legger vekt på tradisjonelle aktiviteter i kristne høytider dersom de ikke fremmer aspekter fra kristen arv og tradisjon. I en av årsplanene kom det frem at de la vekt på å ta hensyn dersom det var foresatte som ikke ønsker at deres barn skal delta i kristne tradisjoner. Det kom derimot ikke fram om de tok hensyn til foresatte som ikke ville at barna skulle delta i andre religiøse høytidsmarkeringer enn de kristne. Dette kan oppleves feil i forhold til det som står nedfelt i rammeplanen for barnehagen og barnehageloven. Siden det var så lite konkret i årsplanene og progresjonsplanene om hvordan de vil arbeide med fagområdet kunst, kultur og kreativitet, gjør dette at vi ikke kan si så mye om kunstfagenes innvirkning på høytidsmarkeringer gjennom årsplans analysen.

5.3 Er lære om kristendom frivillig i barnehagen?

Fra vår datainnsamling vises det at den største formidling av kristen arv og tradisjon skjer i julemarkeringen der barna kan få gå på en kirkevandring. Her må det bemerkes at kirkevandring er frivillig. I tillegg er det de foresatte som samtykker til om barna skal delta i denne eller ikke. Vi har ikke tatt for oss hvorvidt barna selv får velge å delta i kirkevandringen eller om det er foreldrene og foresatte som tar avgjørelsen. Det kan spekuleres i at det i alle fall ikke er alle barn som får muligheten til å delta i avgjørelsen. Det har kommet frem gjennom vår datainnsamling at ikke alle barn deltar i kirkevandringen. Dermed kan det virke som om det er frivillig å for barna å tilegne seg kunnskaper om kristendommen i barnehagen. Dette vil være et brudd på barnehagens oppgaver og ansvar på flere områder. Det vil stride imot barnehagelovens §1 og det vil også stride imot rammeplanens føringer. Deriblant om at barna skal få kjennskap og utvikle respekt og solidaritet for hverandre og andre kulturer (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7). Et annet spørsmål som reiste seg gjennom vår datainnsamling, var om denne frivilligheten til å delta i kirken også kunne påvirke barnas vennerelasjoner? Det barna

selv har fortalt, viser at de har lite kunnskaper om kristendommen. Det kommer også frem at barna opplever mest aktiviteter som knyttes til tradisjonsbasert markering av de kristne høytidene. Det er mulig at årsaken for at de kristne høytidene i barnehagen baserer seg mer på formidling av tradisjon, handler om at personalet er redd for å gå mer over i forkynnelse enn i formidling. Dette kan knyttes opp mot det «Trine» mente i forhold til motstand. Hun mente det var vanskelig å forholde seg til religion i barnehagen uten at foresatte skulle føle seg støtt av innholdet i markeringene.

5.4 Kunstfagene i barnehagen

Helt siden Fröbel startet den første barnehagen har kunstfagene hatt en stor betydning for den pedagogiske virksomheten. Fröbel fokuserte mye på læring gjennom utforsking av form, farge og konstruksjon (Fröbel: competence for the children, 2020). Læring gjennom lek har alltid vært et fokus i barnehagens historie. Lek, har generelt sett, mye til felles med kunstfagene. I lek utforsker man med en undrende holdning, fenomener gjennom stemme, kropp og omgivelsene. Siden Fröbel startet barnehagen med læring gjennom lek som grunnprinsipp, kan en se at kunstfagene har vært et grunnelement i barnehagen. Frøbels ideologier har vært et grunnlag for flere pedagogiske retninger, og innenfor både Steiner og Montessori er kunstfaglig tilnærming noe som kommer tydelig frem. Det er likevel Reggio Emilias pedagogiske tilnærming til kunstfagene som er den største drivkraften for kunstfagene i barnehagen i dag. Reggio Emilia legger stor vekt på barnas deltakelse og egen utprøving og utforsking (Jonstoj & Tolgraven, 2008, s. 65). I vår utdanning har vi lært mye om hvordan Reggio Emilia bruker kunstfagene og hvorfor tilnærminger til kunstfagene sammen med barn er så viktig. Siden man kan spore kunstfagene tilbake til barnehagens opprinnelse, kan det tyde på at de er vesentlige for barnas utvikling.

5.5 Hvordan kunstfagene kan være til støtte for formidling av kristen arv og tradisjon?

Kunstfagene gir frihet til å uttrykke seg på mange forskjellige måter. De kan hjelpe med å få frem følelser på en annen måte enn det man kan uttrykke gjennom ord. Dersom det er vanskelig å ha dialog om situasjoner, kan man finne støtte og trygghet gjennom å uttrykke seg gjennom musikk, drama og forming (Heggstad, 2016, s. 16). Rammeplanen (Utdanningsdirektoratet, 2017) sier at kunstfagene skal benyttes slik at barna skal få oppleve å skape kunst og kulturelle uttrykk. Kunstfagene skal bidra til at barna får reflektere og bearbeide følelser og inntrykk (s. 50-51). Det er dette vi ville se på gjennom vår problemstilling: *"Hvordan kan kunstfagene være til støtte for å formidle kristen arv og tradisjon i de kristne høytidene, uten at det kan oppfattes som forkynning?"* Hvordan kan kunstfagene gi barna muligheten til å reflektere over, og bearbeide de kristne høytidsmarkeringene? I barnehagen kan de voksne bruke kunstfagene til å formidle kunnskap, verdier og tanker til barna. Likeså kan barna gjøre det samme til de voksne gjennom kunstfagene. Kunstfagene er et middel for kommunikasjon mellom kultur, tradisjon, mellommenneskelige relasjoner, livsoppfatninger og verdensbilder. Slik er kunstfagene muligens et av de mest egnede fagområder for tverrfaglig arbeid. Kunstfagene kan støtte opp om matematikk, språk, natur og miljø, kropp og bevegelse, teknologi, samfunn, kultur og religion. Kunstfagenes tverrfaglighet blir meget relevant da det kommer til religion. Alle kulturer og religioner har egne fortellinger og historier, sanger og musikk. Winje (Forskning.no, 2008) påpeker at fortellinger fra ulike religioner er noe som er interessant for barna. Styreren «Hege» mente også at fortellinger kan brukes for å fremme innholdet i religioner uten at det bør oppleves som forkynning. Hun mente at arbeid med fortellinger fra religioner blir på lik linje med folkeeventyr eller andre fortellinger de arbeider med i barnehagen. I tillegg sier rammeplanen at barnehagen skal formidle fortellinger og la barna få dele tanker om religion (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.55). Ved å fordype seg i et aspekt ved religionens kulturarv kan kunstfagene bidra til flere tilnærminger til temaet. Dette kan hjelpe til å skape et større skille fra forkynning gjennom at man kan bryte ned materialet og bygge det opp igjen slik man vil tilnærme seg det.

5.5.1 Læring på ulike måter

Når man tenker på barn som subjekt, må man vite at de tar til seg informasjon og kunnskap på ulike måter. Sæbø (2011) mener at barn som subjekter opplever kunst og andre inntrykk på forskjellige måter (s. 28). Dette er noe de fleste som arbeider med barn har erfaringer med. Noen lærer best gjennom å lese eller høre om temaer og noen gjennom diskusjon. Andre gjennom å delta aktivt i aktiviteter knyttet til tema, og gjennom å bli berørt på følelsesmessig nivå. Dette gjør kunstfagene mer aktuelle, da de vil støtte opp om en helhetlig læringsprosess. Kunstfagene påvirker følelsene og dette kan medføre en større mulighet for å skape forståelse. Barna behøver ulike tilnærminger til samme tema. Dette vil man muligens kunne oppnå gjennom å bruke de midlene kunstfagene kan tilby som en tverrfaglig ressurs. Vi har gjennom vårt datamateriale sett at det forekommer mye kunstfaglig aktivitet innenfor de religiøse høytidene. Det har fra noen informanter blitt uttrykt at det nesten forekommer mer kunstfaglig arbeid, især forming, gjennom de kristne høytidsmarkeringene enn det gjør ellers i løpet av barnehageåret. Gjennom å være bevisst på måten en kan bruke kunstfagene som støtte til å formidle informasjon, vil man kunne få frem innholdet i høytidsmarkeringer på måter som øker toleranse, kunnskap og som skaper nysgjerrighet hos barna. Dersom man skal få i gang en dialog som er preget av utforskning og medskapelse, må den åpne kommunikasjonen, fantasien og undringen ligge til grunn (Sæbø, 2011, s. 18).

5.5.2 Foreldresamarbeid i høytidsmarkeringer

Foreldresamarbeid er viktig i alle aspekter av barnehagens pedagogiske virksomhet. Det kan virke som at det kan være essensielt i arbeidet med høytidsmarkeringer, uansett hvilken religion det er snakk om. Fra vår datainnsamling kan det virke som det er mangel på foreldrenes forståelse for hvorfor man skal fremme kunnskap om de ulike religionene, som kan være et hinder for barnehagene. Det er mulig at dersom foreldrene får en bedre forståelse for hvorfor barna skal lære om ulike kulturer og religioner, og får bedre innsyn i måten formidlingen skal foregå på, kan det være med å gjøre terskelen mindre for å la barna være en del av ulike religiøse markeringer. Her kan kunstfagene være med å fremstille religiøse markeringer slik at foreldrene kan øke egen bevissthet

om hvorfor barna skal tilegne kunnskap om ulike religioner og kulturer. Kunstfagene kan også være en støtte til foreldrene slik at de kan få et bedre perspektiv selv på hva som er forskjellen mellom formidling og forkynning. Hvis denne barrieren blir brutt for de foresatte kan det føre til at alle barna kan delta på lik linje i høytidsmarkeringer. Da ville det også bli opp til barna om de vil delta i de ulike aktivitetene, enn at det er de foresatte som bestemmer. Slik vil barna fra tidlig alder få økt kunnskap og toleranse om religioner og kulturer.

5.5.3 Kunstfagenes styrke i tverrfaglighet

Gjennom datainnsamlingen vi gjorde blant de som arbeider i barnehagen fikk vi mange innspill på hvordan kunstfagene kan være en styrke for formidling om religion. Uten at dette er en oppskrift på "slik skal det gjøres", vil vi si at det er mange gode poeng informantene våre hadde i tankene. Likevel må det spekuleres i hvorfor de har mange gode tanker om å bruke kunstfagene, men ikke gjør det i praksis slik de kan se for seg at det kan gjøres. Det har kommet frem at de ansatte møter utfordringer i arbeidet med de kristne høytidsmarkeringene. Det har vært alt fra at assistenter ikke føler de har frihet til å arbeide slik de vil, til at styrere finner det vanskelig å ta opp religiøse spørsmål med de foresatte. Det ser ikke ut til at det er mangel på kompetanse som gjør at de kristne høytidsmarkeringene ikke blir slik personalet kunne ønske. Det kom mange flotte innspill når det gjelder å ta for seg fortellinger eller historier fra kristendommen med inn i høytidsmarkeringene. Formingsaktiviteter kan dras litt mer ut av tradisjonelle aktiviteter og inn mot å fremme det religiøse innholdet i markeringene. Gjennom arbeid med musikk og drama er det mange måter å formidle innholdet i høytidsmarkeringen. Musikkeventyr og dramaforløp kan være eksempler på dette. Mulighetene er mange, og barna vil gjennom en kunstfaglig tilnærming til religion få mulighet til å kjenne det på kroppen. En av informantene våre, den pedagogiske lederen, «Ragnhild» sa dette i forhold til kunstfagene som en tverrfaglig styrke: *«Jeg mener at kunstfagene er noe av det sterkeste virkemidlet vi har for å arbeide tverrfaglig og det er en kjempesterk ressurs for å gi barna bedre kjennskap til kulturer og religioner på et nivå som virkelig kan sette*

spor hos de». Barna vil gjennom tverrfaglig arbeid med kunstfagene kunne ta inn flere inntrykk og skape nye uttrykk selv. En kunstfaglig tilnærming på kristendommen kan gi barna rom for aktiv deltakelse, undring og refleksjon.

6.0 Avslutning

Dette har vært et spennende tema å arbeide med. Vi har tilegnet oss mange nye erfaringer i forhold til religion i barnehagen og hvordan vi selv vil forsøke å arbeide med dette som barnehagelærere. Vi har også lært mer om utfordringene som foreligger barnehagen i forhold til kristne høytidsmarkeringer og hva barna som var våre informanter, har fått ut av markeringene slik de har foregått i praksis.

6.1 Styrker og svakheter i bacheloroppgaven vår

Datainnsamlingen vår kommer fra barnehager over hele landet. Dette vil være en styrke for oppgaven, da man kan se på helheten i storsamfunnet og ikke bare et avgrenset område. Dataene samsvarer også i større grad, slik at en kan konkludere med at funnene våre vil være gjeldende og relevante for store deler av landet. Svakheter i oppgaven kan være at vi ikke fant relevant forskning som tok for seg hva barnehagene gjør under kristne høytidsmarkeringer. Det er også en svakhet i oppgaven med at vi ikke fikk gjennomført observasjoner i forhold til markeringen av påske grunnet COVID-19. I tillegg var det og lenge siden barna vi brukte som informanter hadde deltatt i en markering av påske, slik at de kan ha glemt grunnleggende informasjon om markeringen.

6.2 Erfaringer og refleksjoner vi sitter igjen med

Vi har funnet ut at teori og forskning om kristne høytider, sier det er flere barnehager som markerer de kristne høytidene enn andre religioners høytider. Samtidig baserer forskningen seg lite eller ingenting på hva innholdet i markeringene består av. Slik blir det vanskelig å danne seg et bilde ut fra bare teorien. Vi har fått inntrykket av at kompetansen for å kunne bruke kunstfagene i de kristne høytidene stort sett foreligger i et avdelingsteam, men at det kan være vanskelig å bryte med den tradisjonelle siden av markeringene fordi det kan foreligge motstand fra flere hold. Vi fant ut at det var et fåtall av barn som kunne noe om kristendommen og som hadde lært om det i barnehagen. Vi har også avdekket at det bare er et fåtall av styrere og personell i

barnehagen som faktisk setter fokus mot den kristne tradisjon og kulturarven bak høytidsmarkeringene. I tillegg fant vi ut at mesteparten av eksponeringen barna får til kristent innhold er frivillig der de foresatte bestemmer om barna skal delta. Det virker som barnehagen velger vekk kristendommen fordi de ikke vil støtte noen. Da er det likevel noen som blir støtt fordi deres religion og kulturarv ikke blir fremmet i barnehagen. Hvis kristendommen skal være en vanskelig diskurs å arbeide med i barnehagen, vil det føre til barn som skammer seg over egen tro og kulturarv. Her vil vi legge en viktig oppfordring til alle som arbeider i barnehagen, om det er styrere, pedagogiske ledere, barnehagelærere eller assistenter; man må tørre å bryte med forventningene som foreligger en høytidsmarkering. I forhold til de kristne høytidene må man tørre å bryte med tradisjonene.

6.3 Konklusjon

Etter refleksjon over innsamlede data kan vi trekke konklusjonen med at vi ikke føler måten kristendommen kommer frem gjennom de kristne høytidsmarkeringene er i tråd med rammeplan og barnehagens formålsparagraf. Vi tror det ligger mye i at barnehagene er redd for å gå over grensen fra formidling til forkynning og fordi det kan foreligge motgang fra foresatte og ansatte i barnehagen. Dette ønsker vi at vår bacheloroppgave kan være med å skape en bevissthet om, slik at det i fremtiden kan foreligge en sterkere vilje til å bryte med det tradisjonelle og bruke kunstfagene som et bevisst virkemiddel for å formidle kristen kulturarv til barna i barnehagen. Som svar på vår problemstilling "*Hvordan kan kunstfagene være til støtte for å formidle kristen arv og tradisjon i de kristne høytidene, uten at det kan oppfattes som forkynning?*" kan vi si at vi har fått mange gode svar på dette. Personalet i barnehagen har kommet med mange gode innspill på hvordan kunstfagene kan brukes for å fremme kristen tradisjon og kulturarv. Det har også gjennom teorien vi har tatt for oss, kommet frem hvordan kunstfagene kan bidra til barnas helhetlige læringsprosesser. Det vi mener er det største hinderet for kristne høytidsmarkeringer i barnehagen, er at det foreligger for liten forståelse mellom hva som oppfattes som forkynning og hva som oppfattes som

formidling. Dermed kan vi si at vi har besvart problemstillingen gjennom oppgaven vår. Vi ser også flere muligheter for å kunne arbeide videre med temaet. Vi har også tilegnet oss mange erfaringer og refleksjoner, som vi vil prøve å arbeide etter da vi selv skal ut å være barnehagelærere, pedagogiske ledere og kanskje styrere i barnehagen.

7.0 Litteraturliste

- Barnehageloven. (2005). Lov om barnehager. (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Bergsland, M. D. & Jæger, H. (2018). Bacheloroppgaven. I M.D. Bergsland & H. Jæger (Red.), *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. (4. opplag). (s. 51-87). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Butt, N. R. (2016, 15. Desember). La barna få delta i alle høytider. Hentet fra <https://www.barnehage.no/artikler/la-barna-fa-delta-i-alle-hoytider/428598>
- Det norske akademis ordbok. (2017, 21. desember). Formidle. Hentet 29. mars 2020 fra <https://www.naob.no/ordbok/formidle>
- Eidhamar, L. G. (2018). *Små mennesker - stort mangfold. Religioner og livssyn i barnehagen*. (3. utg). Oslo: Cappelen damm akademisk
- Elstad, H. (2019). Forkynnelse - religion. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 29. mars 2020 fra <https://snl.no/forkynnelse - religion>
- Forskning.no (2008, 15. September). Høytid i barnehagen. Hentet fra <https://forskning.no/religion-barn-og-ungdom-universitetet-i-sorost-norge/hoytid-i-barnehagen/961594>
- Fröbel: competence for children (2020). Frederich Fröbel - the inventor of kindergarten. Hentet fra <https://www.froebel.com.au/about-froebel/friedrich-froebel/>
- Halvorsen, K. (2018). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (5. utg. 7. opplag). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Heggstad, K. M. (2016). *7 veier til drama; Grunnbok i dramapedagogikk for lærere i barnehage og skole*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jakobsen, S. E. (2016, 1. Mai). Høy terskel for å markere andre høytider enn de kristne. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/hoy-terskel-for-a-markere-andre-hoytider-enn-de-kristne/>

- Jonstøij, T. & Tolgraven, Å. (2008). *Hundre måter å tenke på: om Reggio Emilias pedagogiske filosofi*. (4. opplag). Oslo: Cappelen Damm
- Krogstad, K. (2014). Høytidsmarkeringer i barnehagen. *Tidsskriftet FoU i praksis*, 8 (nr. 2), 51-69.
- Larsen, A. K. & Slåtten, M. V. (2017). *En bok om oppvekst: samfunnsfag for barnehagelærere*. (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Olsholt, Ø. & Schjelderup, A. B. (2013). *Filosofi og etikk i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Sæbø, A. B. (2011). Kunstfagenes plass i barnehagen. I K. Bakke, C. Jenssen & A. B. Sæbø (Red.), *Kunst, kultur og kreativitet. Kunstfaglig arbeid i barnehagen*. (s. 15-42). Bergen: Fagbokforlaget
- Sødal, H. K. (2018). *Kristen arv og tradisjon i barnehagen* (6.utg). Oslo: Cappelen damm akademisk
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver*.
Hentet fra <https://www.udir.no/rammeplan>

8.0 Vedlegg

8.1 Informasjonsskriv for intervju, utvalg 1

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Kunstfagene i kristne høytidsmarkeringer”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan kunstfagene brukes i forhold til kristne høytider i barnehagen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I forhold til vår bacheloroppgave vil vi undersøke hvilke muligheter det er for å bli kjent med kristne tradisjoner i barnehagen gjennom kunstfagene. Vi vil dermed undersøke hvordan høytidene markeres i ulike barnehager og om barna blir kjent med kristne tradisjoner og kulturarv gjennom markeringen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi vil gjerne få utfyllende informasjon fra styrere, assistenter, barnehagelærere og pedagogiske ledere.

Hva innebærer det for deg å delta?

Vi vil foreta intervju over telefon. Personer som deltar vil ikke behøve å identifisere seg, annet en muligens stillingsstatus. Alle opplysninger vil anonymiseres og ingen vil bli identifiserbare i oppgaven.

Vi vil ikke dele intervjuguide på forhånd med mindre det blir etterspurt da vi ønsker spontane svar.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det vil være vi studenter som behandler informasjonen og har tilgang på den, men vår veileder Kari Gina Hodneland kan også få innsyn i informasjonen vi har hentet inn.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 02.06.2020.

Samtykkeskjema destrueres ca. 1 måned etter prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:
innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
å få rettet personopplysninger om deg,
få slettet personopplysninger om deg,
få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:
Høgskulen på Vestlandet ved bachelorveileder Kari Gina Hodneland, på epost:

Kari.Gina.Hodneland@hvl.no eller telefon: 55 58 57 33

Student Henriette Restad Kvalheim, på epost: 573247@stud.hvl.no eller telefon: 95 72 18 69

Student Torgunn Johansen, på epost: 573256@stud.hvl.no eller telefon: 95 76 92 69

Vårt personvernombud: Trine Anikken Larsen, på epost: trine.anikken.larsen@hvl.no eller telefon: 55 58 76 82

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Kari Gina Hodneland

Henriette Restad Kvalheim & Torgunn Johansen

8.2 Intervjuguide utvalg 1

Styrere/pedagogiske ledere/barnehagelærere/assistenter:

1. Hvordan opplever du jul og påske i barnehagen og hvilken rolle synes du kunstfagene har i markeringene?

2. Hvordan mener du det kristne innholdet kommer frem og brukes kunstfagene i formidlingen av det kristne innholdet?
3. Hvilken frihet tror du kunstfagene kan gi for å la barna bli kjent med kristen arv og tradisjon i forhold til markeringen?

8.3 Informasjonsskriv for intervju, utvalg 2

Vil du delta i forskningsprosjektet *”Kunstfagene i kristne høytidsmarkeringer”?*

Dette er et spørsmål til deg om å la ditt barn delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan kunstfagene brukes i forhold til kristne høytider i barnehagen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg og ditt barn.

Formål

I forhold til vår bacheloroppgave vil vi undersøke hvilke muligheter det er for å bli kjent med kristne tradisjoner i barnehagen gjennom kunstfagene. Vi vil dermed undersøke hvordan høytidene markeres i ulike barnehager og om barna blir kjent med kristne tradisjoner og kulturarv gjennom markeringen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi vil gjerne få muligheten til å se på kristne høytidsmarkeringer i barnehagen fra barns perspektiv.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du samtykker til intervju med ditt barn, vil vi foreta intervju med løpende protokoll per telefon. Det vil si at vi noterer ned svarene fortløpende. Det vil ikke være nødvendig for ditt barn å identifisere seg på noe vis, annet enn muligens alder. Alle opplysninger vil anonymiseres og ingen vil bli identifiserbare i oppgaven.

Foreldre kan få se intervjuguide på forhånd ved å ta kontakt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Selv om du samtykker til ditt barns deltakelse, vil vi understreke at det fortsatt vil være frivillig for barnet om det ønsker å delta i intervjuet den dagen det vil finne sted, uten at dette skal ha negative følger for barn eller foreldre/foresatte.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det vil være vi studenter som behandler informasjonen og har tilgang på den, men vår veileder Kari Gina Hodneland kan også få innsyn i informasjonen vi har hentet inn.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 02.06.2020.

Samtykkeskjema destrueres ca. 1 måned etter prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:
innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
å få rettet personopplysninger om deg,
å få slettet personopplysninger om deg,
å utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Høgskulen på Vestlandet ved bachelorveileder Kari Gina Hodneland, på epost:

Kari.Gina.Hodneland@hvl.no eller telefon: 55 58 57 33

Student Henriette Restad Kvalheim, på epost: 573247@stud.hvl.no eller telefon: 95 72 18 69

Student Torgunn Johansen, på epost: 573256@stud.hvl.no eller telefon: 95 76 92 69

Vårt personvernombud: Trine Anikken Larsen, på epost: trine.anikken.larsen@hvl.no eller telefon: 55 58 76 82

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Kari Gina Hodneland

Henriette Restad Kvalheim & Torgunn Johansen

8.4 Intervjuguide utvalg 2

Barn:

1. Vet du hvorfor vi markerer jul i barnehagen?
2. Hva gjør dere når det markeres jul i barnehagen?
3. Vet du hvorfor vi markerer påske i barnehagen?
4. Hva gjør dere når dere markerer påske i barnehagen?
5. Har dere lært noe om kristendommen i barnehagen?
6. Hvordan lærte dere om kristendommen i barnehagen?